

ekmek ve gül

1 Ağustos 2026 Cumartesi | Sayı: 193

Dosya

En temel hak olarak tatil ve dinlenme

İÇİNDEKİLER

Balistik füzeler, kelepçeler ve 'piyade' olmayanlar.3	Ela Ava
NATO'nun gölgesinde kadınlar.....5	Elif Emek Mert-Zehra Kültür
Hayat duracaksa NATO için değil, emek için durmalı.5	Derya Kaya
Kime güvенеceğiz?.....6	Nuray Öztürk

En temel hak olarak tatil ve dinlenme

Kıyalara sermaye duvarı.....7	Özlem Songül Abayoglu
Uzanmışım kumsala! Ama nasıl?.....8	T. Gül Köksal
Çalışma yaşamında yıllık izin hakkı.....9	Devrim Avcı
Bursa'dan Sovyetler Birliği'ne emekçilerin dinlenme hakkı üzerine..10	Eylem Sancak
Tatilin görünmeyen bavulu.....11	Filiz Gür
En son ne zaman dinlendiniz?.....12	

Çilek Bacak: Kozmetik mi, tedavi mi?.....14	Yağmur Yılmaz
Savaşın kadın yüzü, kadının savaş dili.....14	Günseli Uğur
Cezasızlık ağları çözülüyor mu?.....15	Serpil Berk
Çocukluğu yeniden tanımlamak.....16	Sevil Aracı
Çocukları suça iten kim?.....18	Sultan Saygılı
Ömrümüzü yedin LGS.....18	
Hayal olmaktan çıkan emeklilik.....19	Emine Uyar
Emekliliği böyle hayal etmemiştim.....20	
'Orta direk' çöktü, açlar ordusu büyüyor.....20	Pelin Alpdag
Emekli kadınlar anlatıyor: Geçinemiyoruz.....21	
AKP'li yıllarda emeklilik.....21	
Yaraya merhem, karanlığa ışık oluyoruz.....22	
Patrona klima, işçiye cehennem sıcaklığı.....22	Funda Bakış
Emek ucuz, ekmek pahalı.....22	
Kitap.....23	
Film.....24	

Bir soluktan daha fazlası

Yaz ayları, birçok kişi için dinlenmeyi, nefes almayı ve tatili çağırırsa da milyonlarca işçi için yaz; kavurucu sıcak altında uzayan mesailer, kullanılmayan yıllık izinler ve "iş yetiyecek" denilerek ertelenen dinlenme hakkı anlamına geliyor. Tatil, herkes için eşit ulaşılabilir bir hak olmaktan çıkıp bir ayrıcalığa dönüşüyor. Yalnızca tatil ya da dinlenme hakkı değil; insanca yaşanabilecek ücretler ya da emekli aylıkları, çocukların eğitime ve güvenli bir hayata erişimi, seçme ve seçilme, ifade özgürlüğü gibi en temel demokratik haklar dahi bugün elimizden alınmaya

çalışılıyor. Türkiye'nin dört bir yanında belediyelere, gazetecilere, sendikacılara, komedyenlere ve siyasetçilere yönelik yeni operasyonlar sürüyor. Gündem her gün yeni gözettiler ve soruşturmalara değişiyor. Ancak buradan çıkarmamız gereken şey şu: Bir ülkede kadınların dinlenme hakkını, ifade özgürlüğünü ve örgütlenme hakkını birbirinden bağımsız düşünmeyiz. Çünkü haklar parçalanamaz; biri zayıfladığında diğerleri de tehlike altına girer.

Bugün yıllık iznini kullanamayan işçiyle, ranta açılan sahillerde yürüyemeyen emekçilerle, sendikal faaliyeti nedeniyle

baskı gören ve bunu dergimize yazan kadın işçinin hikayesi aynı düzenin içinde birleşiyor. Bir yanda çalışma yaşamını daha da ağırlaştıran ekonomik koşullar, diğer yanda demokratik hakların daraltılması... Yaz sıcaklarının ortasında milyonlarca işçi ve emekçi kadın için mesele yalnızca tatil yapamamak değil; insanca yaşayabilecek zamandan, güvenceden ve söz hakkından her geçen gün biraz daha uzaklaşmak. Umarız bu sayı, sıcak yaz günlerinde yalnızca kısa bir soluk değil, dayanışmayı büyütecek buluşmalara vesile olur. İyi okumalar.

ekmek ve gül
posta@ekmekvegul.net

Kapak çizimi: Dilan Mine Uğurlu/Ekmek ve Gül | Sunu görseli: Canva Pro Yapay Zeka

evrensel

Günlük EVRENSEL Gazetesi'nin ücretsiz özel ekidir.
Türü: Yaygın süreli
Bülten Basın Yayın Reklamcılık
Tic. Ltd. Şti.
Adına Sahibi: **Kürşat Yılmaz**
Genel Yayın Yönetmeni: **Hakkı Özdal**
Sorumlu Yazışları Müdürü: **Andaç Aydın Arıduro**

Yönetim Yeri: Adres: Gülbahar Mahallesi, Oya Sokak, Tümer Plaza No: 7, Kat: 4 Daire: 9
34394 Şişli/İSTANBUL Tel: (0212) 909 48 01
Faks: (0212) 654 15 04

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım AŞ İstanbul Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Osmangazi Mah. 3143 Sk. No:6/2 Esenyurt/İstanbul Adana Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Yeni Doğan Mh. 2108 Sk. No: 18/A Yüreğir/ADANA Ankara Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Saray Osmangazi Mh. Sütçü İmam Sk. 2108 Sk. No: 33 Pursaklar/ANKARA İzmir Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik, Matbaacılık ve Kağıtçılık A.Ş. Metal İşleri San. Sit. 2. Cadde No.93 Kısıkköy, Menderes/İzmir Trabzon Baskı: Arslan Güneydoğu Gazetecilik Matbaacılık ve Kağıtçılık AŞ Araklı Yolgören Mah. Dedekorkut Cad. No: 55 dd Araklı/Trabzon

Emperyalist savaşlar yayılırken:

Balistik füzeler, kelepçeler ve 'piyade' olmayanlar

Ela Ava

7-8 Temmuz tarihlerinde Ankara'da gerçekleşen NATO zirvesi, küresel ölçekte tırmanan çatışma dinamiklerinin ve askeri politikaların yeni bir aşamaya geçtiğini ortaya koydu. NATO toplantısı sürerken Trump'ın Ankara'dan İran'a yönelik saldırı emri yayılan bölgesel çatışmanın fitilini ateşledi. NATO üyeleri askeri harcamalarında büyük artışlar yapmayı taahhüt ederken, şimdiden on milyarlarca avro değerinde yeni tedarik anlaşmaları duyuruldu. AB ülkeleri ayrıca hazırlık 2030 (Readiness 2030) programı aracılığıyla 800 milyar avroya kadar bir kaynağı askeri sanayi alanda harekete geçirmeyi planlıyor.

Ankara'dan verilen vur emri üzerinden bir ay bile geçmeden şöyle bir tablo ortaya çıktı: İran'ın güneyinde bulunan köprüler, elektrik santralleri, su depoları, içme su tesisleri, askeri eğitim kışlaları hedef alındı. İran'ın güneyinde 50 dereceye varan sıcaklıkta yaşayan İran halkı elektriksiz, susuz bırakıldı. İran ABD'nin bölgedeki üslerini hedef alarak Kuveyt, Umman, Ürdün gibi farklı körfez ülkelerine saldırı düzenledi. İran'a yönelik sistematik saldırıya karşı Kızıl denizin can damarı Babülmendep Boğazı Yemen'deki Husiler tarafından kapatıldı ve Hürmüz'ün ardından Babülmendep'te kapatıldı. Husilere yönelik saldırılar da hızlanırken yeni bir savaş cephesi Irak'ta meydana geldi. Arabistan ve ABD, Irak'taki Haşdi Şabi'yi hedef aldı.

Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş tekrar alevlenirken, Karadeniz'de birçok gemi Ukrayna tarafından hedef alındı, Türkiye'ye ait gemilerde Ukrayna tarafından vuruldu. Aynı zamanda İran'a ait gemiler de Hazar denizinde Ukrayna tarafından hedef alındı. İsrail ise Gazze'de işgal ve saldırılarını sürdürüyor.

Savaş hızla yayılıyor

NATO savaş örgütünün toplantısından

Fotoğraf: AA

bir ay bile geçmeden dünyamız adeta cehenneme çevrildi. Bu tablo NATO toplantılarında planlanmadı, zirve emperyalist- kapitalist batı bloğunun ahde vefa tazelemesinin bir aracı oldu. Birinci sonuç zaten ortada. Yukarıda özetlediğimiz sıcak savaş, yıkım, ölüm ve halklara reva görülen eziyet.

İkincisi, kısa ve uzun vadede dünya-daki tüm işçi sınıfı ve özellikle kadınların etkileyecek yönler. NATO ve batı yanlısı bağımlı kapitalist ülkeler açısından askeri üretim acil bir öncelik olarak ele alınıyor. Toplumsal ihtiyaçlar ise mali disipline, denk bütçe kurallarına ve kemer sıkma taleplerine tabi tutulmaya devam ediyor. Artan askeri harcamalar kamu sağlığı, eğitim, çocuk bakımı, emeklilik, konut ve sosyal harcamalar ve kamusal hizmetleri sekteye uğratıyor.

Örneğin Almanya, "tarihi dönüm noktası" olarak adlandırdığı süreçle ordusunu «Avrupa'nın en güçlü konvansiyonel ordusu» yapmayı hedefliyor. Almanya, savunma bütçesinin 2025'teki 86 milyar avro seviyesinden 2029 yılına kadar 152,8 milyar avroya çıkarmayı hedefliyor. Bunun karşısında Almanya, Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) bütçesinde kesintiye gitti. 2024'te 11,5 milyar avro olan ODA bütçesi, 2025 yılında 10,3 milyar avro (yaklaşık 11,8 milyar dolar) düşürüldü.

Fransa'da artan askeri harcama miktarı 2026 bütçesinde 7 milyar avroluk "tasarruf" adı altında önümüze çıkıyor. Sağlık hizmetlerinden 5 milyar avro kesinti hedeflenirken, bu kesintiler daha yüksek cepten ödemeler ve ilaç geri ödemelerinde kısıtlamalar anlamına geliyor. Bu özellikle bakım ve sağlık alanında ciddi hak kayıpları demek. İtalya özelinde cinsiyete dayalı

şiddetle mücadele fonlarının önceliğinin düşürüldüğü görülüyor. İngiltere'de çocuk yardımı, eşini kaybeden veya boşanan kadınlara sosyal yardımların kesilmesi ile sonuçlanıyor.

ABD'de IISS raporlarına göre trilyon dolarlık savaş bütçesi, "hemen hemen tüm hükümet alanlarındaki derin kesintilere rağmen" planlanıyor. Savunma bütçesi tarihi seviyelere ulaşırken, altyapı, sağlık ve barınma gibi toplumsal ihtiyaçlar baskı altında kalmaya devam ediyor. Latin Amerika'nın belirli ülkelerinde de benzer bir tablo ile karşı karşıyayız. Özetle sermayeyi koruyan devletler savaş için kuşanırken halkın tüm haklarını gasbetmeye, sofraları küçültmeye devam ediyor.

Peki neden savaş yayılıyor ve savaşa ihtiyaç duyuluyor? Dünyadaki emperyalist kutuplar özellikle ABD, Çin ve Rusya arasındaki devasa rekabet son yıllarda yeni bir aşamaya geçti. Pandemiden bu yana adım adım ticaret savaşları, bölgesel güç ve askeri tasfiyeler, yeni rotalar, daha fazla artı değer üretmek üzere teknolojinin ilerlemesi ve konumlanması üzere sermayedarlar arasındaki rekabeti kızıştırdı ve geldiğimiz nokta öngörülemez değildi. Emperyalizm bütün tıkanmaları ve sıkışmışlıklarını aşmak üzere tüm halkları kara deliğe sürüklüyor ve bu sürüklenme hızlanıyor.

Ekonomik tablo yukarıda bahsettiğimiz biçimde kadınlar için vahimleşirken öte yandan sermayedarlar savaşları organize etmek, ve gündün güne artan sınıf öfkelerini bastırmak için daha baskıcı, faşist eğilimler taşıyan devletlere ihtiyaç duyuyor. Pandemiden bu yana "yükselişte" diyerek bahsettiğimiz aşırı sağ kendini bu yüzden ileriden örgütledi ve emekçilerin içinde yer edindi. Avrupa'da sağcı hükümetler, ABD'de Trump etkisi, Arjantin'de Javier Milei hükümeti gibi birçok etken dünyada sağ, milliyetçi ve faşist eğilimler taşıyan özellikleri yaygınlaştırıyor. Birkaç yıl önce göçmenler, LGBTİ'ler ana hedef olarak ➡

gösterilirken şimdi bütün sağıcı hükümetler ve temsilcileri tüm sol, sosyalist örgütleri apaçık düşman ilan ediyor. Aslında savaş, sömürü ve yıkımın karşısında duran herkes “terörist” ilan ediliyor.

Yıllar içinde yazılarımızda aşırı sağa dair açtığımız her tartışmada, “LGBTİ’ler ve göçmenlerin hedef gösterilmesi tüm işçi sınıfının hedef gösterilmesi anlamına geliyor” diyorduk. Bu tarif bazen kaba, bazen kopuk ve anlaşılabilir gelse de aslında işçi sınıfını bölme, hedef tahtasına oturtacak kimilerini bulma yöntemi idi. Bu çemberi genişletmesi de kaçınılmazdı. Nitekim öyle de oldu. Devletlerin uyguladığı şiddet ve baskı tüm dünyada ciddi bir biçimde arttı.

Savaş pazarlığında Türkiye payı

NATO’nun önemli müttefiklerinden biri olan Türkiye’de de tablo ayıksız değil. Yıllardır Mehmet Şimşek’in “kemer sıkma” politikaları ile emekçiler ezildikçe eziliyor. Haklar gasbediliyor, sosyal haklar peş peşe buharlaşıyor.

AKP, faşizmi kurumsallaştırmak için hızlandırdıkça hızlanıyor. Belediyelere operasyonlar, Mutlak Butlan, kadın eylemlerine müdahale, kayyumlar, gazetecilere, komedyenlere kelepçeler. “Uyuşturucu” adı altında

sanatçılara gözdağı operasyonları...

Tüm bunlar Türkiye’de tüm muhaliflerin, susturulduğu, bastırıldığı, sindirildiği ve hatta tasfiye edildiği tarihsel bir dönemece ortaya çıkarıyor. Ve bu gidişat “Erdoğan-Trump dostluk fotoğrafı”, Ankara’da o yöre halkının bile belki tatmadığı yemeklerin sunulduğu ihtişamlı NATO zirvesinden bağımsız değil. Emperyalizm Türkiye’ye bölgede bir görev atadı. Bu görevi kabaca iki yönlü tarif edebiliriz: Birincisi Türkiye özellikle sermaye açısından inşa edilecek transit hatlar açısından tampon bölge görevi üstlenecek ve özellikle Irak ve Suriye’nin “güvenliğinden” sorumlu olacak. İkincisi ise İsrail’in ABD için bölgedeki “tek karakol” olma ihtimalini ve olası ABD’nin kontrolü dışındaki hamleleri için kontrol mekanizması olacak.

İşte tüm bu dengelerin için Türkiye’de AKP iktidarı kendi bekası için içerideki hamlelerini sertleştiriyor. İktidarı, kadınlara, işçilere, muhaliflere ve bekasını tehdit eden tüm kesimleri hedef alıyor. Bunun bariz örneklerinden biri de bir yıldır Kürt meselesi üzerinden devam eden “süreç” tartışmalarıdır. Bir çerçeve yasa gündemde ama bir yıl boyunca işçilere, emekçilere, kadınlara “biz ne anladık bu süreçten” diye sorsak, hepimizin yanıtını benzerlik içerecek. Şeffaf olmayan, belirli

dar kalıplara sokulan süreç tartışmaları ve Türkiye’de Kürt halkının sorunlarının çözümü de gündemde olan çerçeve yasada olmayacak. Çünkü sürecin kendisi Suriye’de, Irak’ta ve İran’da emperyalizmin sürdürdüğü çatışmalar, uzlaşmalar, el sıkışmalarla paralel ilerliyor. Son 20 yılda Türkiye, en antidemokratik dönemden geçerken Kürt sorununa da bu denli bir süreçten “demokratik” bir çözüm beklemek, kevgirle su taşımaya benzeyen bir tablo ortaya çıkarıyor.

Savaşın yayılması ve Türkiye’nin de NATO ülkesi olduğunu düşündüğümüzde halklar için savaş tehlikesi dünden çok daha yakında. ABD üsleri diğer bölgelere ateş açmak için istendiğinde hazır ve donatılmış vaziyette. Dolayısıyla “güvende hissetmemek” artık çok daha bariz ve belirgin bir şekle bürünmüş durumda.

‘Proletarya için devrime hazırlanmak demek’

Dünya ve Türkiye’nin durumu ortadayken topyekun saldırılara karşı bulunduğumuz ülkelerde ve hatta sınır duvarlarının ötesinde topyekun örgütlenme ve mücadele kaçınılmaz bir yerde duruyor. Tablo hepimiz için kararıyor. Ancak o kibriti çakan, karanlığa karşı ışığı örgütleyen halklar için bu karanlık fırsatlarıyla da geliyor. Burada önemli olan

emperyalizmin oyununda birer piyade olmamak, aksine bu karanlığı çökertmek için canla başla mücadele etmek.

Savaşın Rus Devrimi’ni nasıl doğurduğuna dair en net ve tarihsel materyalist analiz, Lenin’in 1917’de sürgündeyken kaleme aldığı Uzaktan Mektuplar metninde geçer. Lenin, savaşın devrimci duruma nasıl ebekli yaptığını şöyle açıklar:

“Bu devrimin (Şubat Devrimi) bu kadar çabuk ve görünüşte bu kadar köklü bir şekilde zafere ulaşmasının nedeni, son derece özgün tarihi bir durumun bir sonucu olarak, tamamen farklı akımların, tamamen heterojen sınıf çıkarlarının ve tamamen zıt siyasi ve sosyal çabaların şaşırtıcı derecede uyumlu bir şekilde birleşmiş olmasıdır... Ancak bu birleşmeyi sağlayan, tarihi olayların muazzam bir hızlandırıcısı ve her şeye gücü yeten bir rejisörü olan emperyalist dünya savaşıdır.”

Aynı dönemde Bolşeviklerin savaşa karşı çizgisini belirlerken, emperyalist savaşın kendi içinde devrimci krizi barındırdığını şu ünlü şiarla kitlelere tartışılır:

“Emperyalist savaşın bir iç savaşa (sınıf savaşına) dönüştürülmesi, günümüzün tek doğru proleter şiarıdır... Her savaş kendi içinde yenilgisinin soyut olasılığını taşıyor ve proletarya için bu, örgütlü bir biçimde devrime hazırlanmak demektir.”

Fotoğraf: Pexels

Hayat duracaksa NATO için değil, emek için durmalı

Derya Kaya
Ankara

Temmuz ayının ilk günleri Ankara, NATO toplantısıyla çok konuşuldu. Ancak Ankara'da yaşayan emekçilerin geçinememe derdi, NATO toplantısı için Ankara'nın sorunlarına yaptığı makyaj kadar iktidara dert olmadı. Oysaki Ankara, NATO'nun savaş çıkırtkanları gelmeden çok daha önce emeğin hakkı için mücadele edenlerin, sofrasındaki ekmeği gasbedilenlerin hakkını aradığı; halkların sesini politika yapıcılara duyurmak için sokaklarını aşındırdıkları bir şehirdi. Örneğin, haziran ayında taban ücret mücadelesi için özel sektör öğretmenlerinin ya da hakkı gasbedilen Doruk Maden işçilerinin Ankara'nın sokaklarında süren mücadelesi konuşuldu. Bizler temmuz ayında Trump geleceği için ya da Macron koşturduğu için kapatılan sokakları, parkları değil; emekçilerin insanca yaşayacağı ücret talebiyle doldurduğu Ankara'nın meydanlarını konuşuyor olmalıydık. Sefalet ücreti dayatılan özel sektör öğretmenlerinin taban ücret mücadelesini, her geçen gün sofrası küçülen emekçiler olarak insanca yaşayacağımız bir ücret ve ek zam talebi için mücadelemizi nasıl örgütleyeceğimizi, taleplerimiz için hayatı nasıl durdurabileceğimizi tartışmalıydık.

Geçim krizinin ortasında

Hepimiz için hayatımızı insanca devam ettirebileceğimiz bir ücret mücadelesi, çocuklarımızın temel ihtiyaçlarını bile karşılayamaz hale geldiğimiz şu günlerde oldukça elzem hale geldi. Bir yanda markete her gidişimizde artan tutarlar, zar zor kaynattığımız tencere, kaban elektrik, doğal gaz faturaları, baş edemediğimiz yüksek kiralara; diğer yanda daha bankadan çekip cebimize girmeden çoğu kredi

kartlarına giden ve enflasyon karşısında eriyen ücretlerimiz... İlk altı ayda gıda enflasyonunun en az yüzde 35, kira artış oranlarının yüzde 33'lerde olduğu bir dönemde kamu emekçisi ve emeklilere dayatılan yüzde 13'lük bir zam ya da işçilere sadece toplu sözleşmeyle sınırlı kalan ücret artışı, işçi ve emekçilerin ücretlerini alım gücünü koruyacağı bir noktanın çok gerisinde bıraktı. Üstelik ücretlerdeki bu gerileme uzun bir süredir de sürmekteydi.

Sendikalar ne yaptı, ne yapmadı?

Ne işçi ve emekçilerin yaşadıkları hak kayıpları, ne asgari ücretlinin geçim derdi ne de bu ülkenin çocuklarının beslenememesi iktidarın derdi olmadı. Gerçi olmasını da beklemiyorduk ama bütün bunları dert edinmesi gereken, bunu iktidarın gündemi haline getirecek emek örgütlerinin de temmuz ayında

emekçilerin taleplerini örgütleyerek meydanları doldurduğunu ne yazık ki göremedik. Oysaki hayatın Trump ve savaş çıkırtkanları için değil, emekçilerin insanca yaşayacağı bir ücret hakkı için durduğunu görmeliydik. Bu nedenle emekçilerin yaşadığı bunca sorunun karşısında özellikle çok fazla üyeye sahip olmakla övünen örgütlerin sesinin çıkmaması, sesi çıkarılanın ise emekçilerin taleplerini muhataplarına ulaştıracak güçten yoksun, bazen göstermelik eylemlerle sınırlı kalmış olması konuşmamız gereken başka bir sorunu getirdi önümüze. Sendikaların gündemlerinin ve mücadele pratiklerinin emekçilerin yaşam ve hak mücadelesinin uzağına düştüğünü gördük. Yaşadığımız yüksek enflasyon ve hayat pahalılığı karşısında işçi ve

emekçilerin alım gücünü koruyacak etkili bir mücadelenin örgütlenememesi, grev hakkının kullanılamaması, toplu sözleşme süreçlerinin emekçilerin taleplerini karşılamayacak şekilde sadece "yüzde kaç zam alınacak?" gibi dar bir pazarlık alanına sıkıştırılması gibi çokça sıralayabileceğimiz nedeni bu geriye düşüşte görebiliriz. Sendikal hakları iyileştirmekle övünen iktidara ve ekonomiyi bahane ederek kârları büyümesine rağmen fedakarlık isteyen patronlara karşı gerektiğinde grev ilan etmesi gereken sendikalara o zaman şu soruyu sormak lazım: "İnsanca yaşayabileceğimiz bir ücret için mücadele etmeyeceğiz ve bunun için grev yapmayacağız da ne için yaşayacağız?"

Haklarımız için mücadeleyi örgütleyecek örgütlerin bu sessizliği, güçten yoksun eylemleri ve hatta bazılarının iktidarla veya patronlarla özellikle toplu iş sözleşmesi dönemlerinde bize rağmen kol kola olması karşısında sendikaları gerçek birer sınıf örgütü haline getirecek bir mücadeleyi de önümüze koymamız gerektiğini gösteriyor bu süreç bize. Bu yüzden belki de sadece başımız sıkıştığında ya da toplu iş sözleşmesi dönemlerinde aradığımız değil, karar alma süreçlerini genel merkezlerden iş yerlerine taşıdığımız, ücret mücadelesinden bizi ilgilendiren politik gündemlere kadar söz sahibi olduğumuz süreçleri zorlamak ve bunun yöntemleri için de mücadele

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

NATO'nun gölgesinde kadınlar

Elif Emek Mert
Zehra Kültür
Antep

NATO, Kuzey Amerika ve Avrupa'da ülkelerin kurduğu siyasi bir savaş örgütüdür. Sözde, bir güvenlik, koruma birliğidir. Lakin, kuruluşundan bugüne halklara, emekçilere ve gençlere sefalet, savaş ve geleceksizlikten başka bir şey vaatmedi.

Kurulduğu günden beri birçok bölgeye sözde "barış" sözleriyle girip, sayısızca insan katledip bölgeyi kan pazarına çeviriyorlar. Kadınlar ise bu kan pazarından kendilerine düşen payı çok ağır bir biçimde alıyor. Em-

peryalist düzende NATO savaşlar, işgaller ve ekonomik bağımlılık yoluyla kadınların maruz kaldığı sömürüyü ve ezilmişliği daha da derinleştiriyor.

Savaşlar en ağır bedeli sivilere ödetirken, kadınlar çoğu zaman bu yıkımın doğrudan hedeflerinden biri haline geliyor. Tecavüz, zorla yerinden edilme, insan ticareti, zorla evlendirme ve cinsel sömürü, savaşların rastlantısal sonuçları değil; birçok çatışmada sistematik biçimde kullanılan baskı yöntemleri.

Örneğin, 1990'lı yıllarda Bosna Savaşı sırasında on binlerce kadının cinsel şiddete maruz kaldığı uluslararası mahkemeler ve insan hakları kuruluşları tarafından belgelendi. NATO'nun Balkanlar üzerindeki jeopolitik nüfuz mücadelesinin yarattığı savaş ortamı, kadın bedeninin milliyetçi ve askeri politikaların bir savaş alanına dönüşmesine yol açtı. Afganistan'da 2001 yılında başlayan NATO

öncülüğündeki müdahale, kadın haklarının geliştirilmesi söylemiyle de meşrulaştırılmaya çalışıldı. Eğitim ve sağlık gibi bazı alanlarda belirli ilerlemeler yaşansa da 20 yıl süren savaş milyonlarca insanın yerinden edilmesine, binlerce sivilin hayatını kaybetmesine neden oldu. NATO güçlerinin çekilmesinin ardından Taliban'ın yeniden iktidara gelmesi, askeri müdahalenin kadınların özgürlüğünü güvence altına almadığını gösterdi.

Kadınların yaşamı böyle kuşatılmışken önümüzde, kendi ellerimizle yeniden kurmamız ve kazanmamız gereken bir dünya gerçeği duruyor. Kadınların hayatının her alanını kuşatan saldırılara karşı rotamız, yan yana geldiğimiz her mekanı barış için bir direniş ve dayanışma ağına çevirmekten geçiyor. Bunun sonucunda örgütlenip mücadele etmek tek bir seçenek olarak görünüyor çünkü biliyoruz ki kadınlar birlik olunca haykırırları duyuluyor.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Kime güvенеceğiz?

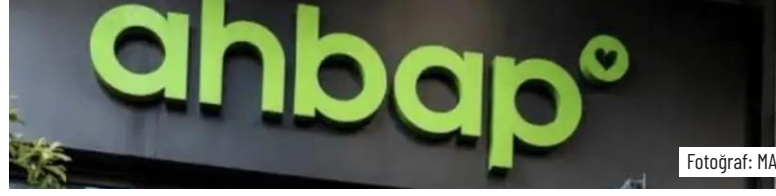
Nuray Öztürk

Her hayal kırıklığının ardından aynı soruyu soruyoruz: “Kime güvенеceğiz?” Belki de artık güvencilenecek yeni kahramanlar aramak yerine, güveni neden kaybettiğimizi ve onu yeniden nasıl kurabileceğimizi konuşmanın zamanı gelmiştir. Ahbap tartışmasından hareketle, bir dergi yazısının sınırları içinde güvenin ekonomi politiğine dair kısa bir değerlendirme.

Son günlerde Ahbap Derneği ve Haluk Levent hakkındaki yolsuzluk iddialarının ardından en çok duyduğumuz soru şu: “Kime güvенеceğiz?” Bir tarafta “Demek ona da güvencilmeyecekmiş” diyenler, diğer tarafta iddiaların siyasi bir operasyon olduğunu savunanlar var. Yandaş medya ise tartışmayı Haluk Levent’in muhalefetle çekilmiş fotoğraflarına kilitlerken; iktidarla kurulan ilişkilere, verilen ödüllere neredeyse hiç değinilmiyor. Deprem dönemi Ahbap’a bağış yapan binlerce insan da “Devlete değil bunlara güvenciliniz” denilerek hedef gösteriliyor. Böylece iktidarın yıllardır yarattığı yıkım görünmez hale gelirken, tartışma bir kez daha kişiler üzerinden yürütülüyor.

Asıl üzerinde durulması gereken, bu tartışmanın kendisinden çok tekrar tekrar aynı soruya dönüyor olmamız: “Kime güvencileneceğiz?” Çünkü bu soru yalnızca bir hayal kırıklığını değil, güven ilişkilerinin nasıl kurulduğuna dair çok daha büyük bir dönüşümün de izlerini taşıyor.

Neoliberal politikalarla yalnızca fabrikalar özelleştirilmedi. Sağlık, eğitim, sosyal hizmetler, afet yönetimi de piyasa mantığına göre yeniden düzenlendi. Devlet, kamusal hizmet üreten bir yapı olmaktan çok, sermayeye kaynak aktaran, ihale dağıtan, piyasayı düzenleyen bir aygıt olarak yeniden ve daha ileriden yapılandırıldı. Sosyal haklar ise giderek hak olmaktan çıkarılıp yardım faaliyetine dönüştürüldü. AFAD’ın kuruluşundan itibaren afet yönetiminde

Fotoğraf: MA

yaşanan dönüşüm de bunun bir parçasıydı. Kamusal kapasitenin güçlendirilmesi yerine proje, lojistik ve ihale mantığı öne çıktı. Çadır üretiminden geçici barınma alanlarına, yeniden inşadan rehabilitasyona kadar pek çok alan sermaye için yeni kârlı faaliyet alanlarına dönüştürüldü.

6 Şubat depremleri ise bu dönüşümün bütün sonuçlarını ortaya çıkardı. Milyonlarca insanın hafızasına kazınan “Devlet nerede?” çığılığı yalnızca koordinasyonsuzluğa duyulan öfke değildi. Günlerce bekletilen maden işçileri, sağlık emekçileri, gönüllü ekipler, kullanılmayan askeri imkanlar, satılan çadırlar, ulaştırılamayan yardımlar... Bütün bunlar devletin yalnızca “başaramadığı” değil, yıllardır izlediği tercihlerin sonucunda bu hale geldiğini gösteriyordu. Tam da bu boşlukta Ahbap büyüdü. Ama bunu yalnızca devletin güven kaybetmesiyle açıklamak eksik olur.

Neoliberalizm güven ilişkilerini nasıl dönüştürdü

Neoliberal dönüşüm yalnızca kamusal hizmetleri değil, insanların güven kurma biçimini de dönüştürdü; güven giderek kurumlardan ve örgütlü ilişkilerden çok tek tek kişilere yöneltilmeye başladı. Kamusal hizmetlerin tasfiyesinin toplumsal meşruiyeti ise gönüllülük, hayırseverlik ve bireysel kahramanlık üzerinden kuruldu. Kamudan hak

talep eden yurttaş yerine ya yardım eden “iyi insan” ya da yardım bekleyen “makbul mağdur” yaratıldı. Ahbap gibi yapılar bu dönüşümün ürünü olarak ortaya çıktı. İnsanlar gerçek ihtiyaçlarından dolayı bu yapılara yöneldi ancak bu yönelim aynı zamanda kamusal sorumlulukların küçük bir grubun kontrol ettiği sivil yapılara devredilmesini de olağanlaştırdı.

Bu yüzden mesele Haluk Levent’in şahsı ya da Ahbap değildir. Mesele, toplumsal güvenin nasıl üretildiği, nasıl yönlendirildiği ve gerektiğinde nasıl dağıtıldığıdır. Böyle büyük bağışların ve ekonomik kaynakların olduğu alanlar, aynı zamanda farklı sermaye ve siyasal çevrelerin nüfuz ve denetim mücadelesinin parçası olur. Bugün soruşturma kapsamında yürütülen tartışmalarda bu denli kutuplaşma yaşanmasının nedeni de budur.

Gerçek güven nerede, nasıl kurulur?

“Kime güvencileneceğiz?” sorusunu yalnızca kişiler üzerinden tartıştığımız sürece, bu mekanizmayı da görünmez kılmış oluruz. Çünkü “Kime güvencileneceğiz?” sorusu, farkında olmadan bizi yine tek tek insanlar, tek tek kurumlar ve yeni kahramanlar aramaya yöneltiyor. Oysa toplumsal güven, kendiliğinden ortaya çıkan bir duygu ya da insanların iyi niyetine bırakılmış ahlaki bir tercih değildir. Güven, toplumsal ilişkilerin içinde, ortak mücadele deneyimleriyle kurulur. İnsanlar ancak birlikte karar alabildikleri, söz söyleyebildikleri, yanlışlara müdahale edebildikleri, yönetenleri seçebildikleri, denetleyebildikleri ve gerektiğinde görevden geri çağırabildikleri süreçlerde gerçek bir güven ilişkisi kurabilirler. Bu güveni kalıcı kılan ise insanların ortak iradesini hayata geçirebildikleri, birbirleriyle, kurumlarıyla, kamusal yaşamla kurdukları örgütlü ilişkilerdir.

Tam da bu yüzden güven durağan, bir kez kazanılıp sonsuza kadar korunan bir duygu da değildir. Her grevde, her direnişte, her mahalle çalışmasında, her kadın buluşma-

sında, her dayanışma pratiğinde sınanır; zayıflayıp, güçlenebilir; hareket halinde yeniden inşa edilir. Güveni ayakta tutan ise bu ortak deneyimin sürekliliğidir.

Hatırlayalım; depremin ilk günlerinde enkaz altından insanları çıkaranlar tek tek kahramanlar değildi. Maden işçileri, sağlık emekçileri, itfaiyeciler, mühendisler, kadın örgütleri, mahalle dayanışmaları, gençlik örgütleri... Yüzlerce farklı örgütlenme biçimi aynı anda harekete geçti. İnsanlar yalnızca arama kurtarma çalışmalarına katılmadı; bilgi topladı, ihtiyaç belirledi, sağlık hizmeti sundu, çocuklarla ilgilendi, hukuki destek verdi. Hayatı mümkün kılan şey tek bir kişinin fedakarlığı değil, binlerce insanın birlikte hareket edebilmesiydi. Ve o günlerde sendikalara, meslek odalarına, kadın örgütlerine ve sosyalist parti ve örgütlere duyulan güven yalnızca ulaştırdıkları yardımdan değil; birlikte karar alan, sorumluluğu paylaşan ve insanları mücadelelenin öznesi haline getiren ilişkiler kurmalarından kaynaklanıyordu.

İşte bugün «Kime güvencileneceğiz?» sorusunun cevabı da burada düğümleniyor. Çünkü mesele güvencilenecek doğru insanı bulmak değil. Mesele, güvenin tek bir kişinin omuzlarına yüklenmeyeceği toplumsal ilişkileri yeniden kurabilmek.

Bir kişinin dürüstlüğü elbette değerlidir. Bir gönüllünün emeği... Bir sanatçının cesareti... Bir siyasetçinin kararlılığı da... Ama hiçbir, denetlenemeyen bir güven ilişkisinin sınırlarını aşamaz. İnsan hata yapabilir. Yanılabilir. Yıpranabilir. Zaafa düşüp, yoldan sapabilir. Sorun da tam burada başlar. Çünkü güvenimizi kişilere bağladığımızda, onların yaşadığı her sarsıntı bizim de umudumuzu sarsar. Bugün olan da bu aslında.

Tarihi deneyimler ise bunun tersini gösteriyor. İşçi sınıfı haklarını bir kurtarıcı sayesinde kazanmadı. Emekçi kadınlar özgürlük kazanımlarında tek bir cesur insan sayesinde ulaşmadılar.

Kalıcı olanı yaratan; ortak mücadeleyi örgütleyen, kendi temsilcilerini seçen, denetleyen, eleştiren ve gerektiğinde değiştirebilen kolektif irade oldu. Bugün ihtiyacımız olan da yeni kahramanlar değil; güvenin yeniden üretilebildiği örgütlü toplumsal ilişkileri büyütme.

Fotoğraf: Unsplash

Üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye gerçeği:

Kıyılara sermaye duvarı

En temel hak olarak tatil ve dinlenme

Fotoğraf: Unsplash

SUNU

Mavi denizler, serin sular, lezzetli yemekler; bazen de sadece sakin kalıp düşünmek, dinlenmek için zaman ve alan hakkı on yıllardır işçi sınıfının mücadelesi ile kazanılmış bir hak. Ancak günden güne mesainin mesaisi, çifte işlerde çalışmak; uç ucuna, aydan aya yaşamak işçi ve emekçileri bu haktan feragat etmeye zorluyor. Patronlar temel dinlenme hakkını kullanmak isteyen işçilere izin yaptırmıyor, mobbing uyguluyor. Emekçiler yaşadığı kentlerde bile dinlenme alanlarını kullanamıyor, kıyılar sermaye tarafından işgal ediyor, dinlenme alanları çitleniyor. Dergimizin bu dosyasında insanlığın en temel hakkı olan tatili ve dinlenme hakkını ele alıyoruz.

Yaz geldi, güneş kavurucu bir halde tepemizde dururken hepimizin hayali herhalde keyifli bir deniz tatili. Denize girebileceğimiz bir tatili nasıl yapabileceğimizi düşünmeye başladık. Aldık telefonumuzu elimize, otelden de geçtik uygun pansiyon bakıyoruz. Gönül ya bu, herkesin dilinde olan yerlere gitmek istiyor. Muğla, İzmir, Antalya... İhtimal olmadığını bildiğimizden bunları eliyoruz, "Belki daha uygundur" umuduyla Balıkesir'e bakalım diyoruz. Üç gece iki kişilik odaların 10 bin liradan başladığını görüyoruz. Kredi kartı borcumuz, kiramız, faturalarımız, kimimizin çocuk masrafı, kimimizin mutfak giderleri, yazlık mayo-bikini, terlik gibi sahil alışverişi... "Neyse" diyoruz bir akrabamızın evinde ya da yazlığında konaklayalım. Ağustos ücretini alır almaz gitmeye kalktığımızda Balıkesir'e gidiş dönüş otobüs bileti iki kişi için 3 bin 600 lira. O da en uygunundan.

Emekçiler için dinlenebileceğin, sığıntı hissetmeyeceğin, keyif alabileceğin herhangi bir tatil, her geçen yıl daha da erişilmez bir şey oldu. Konaklayacak yerlerden turalım da gidiş dönüş masrafı, gittiğin yerde karnını doyurabilmek, gezip eğlenmek artık hayal gibi. Ancak bazen borçla harçla, bazen aylar öncesinden biriktirmeye başlayarak gittiğimiz tatillerde, denizle aramıza bariyerler, koca duvarlar örüldü.

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na göre, kıyılar "devletin hüküm ve tasarrufu altında" ve herkes eşit, serbest şekilde yararlanabilir. Yapılaşmaya açılmaz, özel mülkiyete konu edilemez. Ancak kanunun uygulanmasını sağlayacak yönetmelikler ve idari düzenlemeler seneler içinde halkın değil, şirketlerin çıkarlarını gözetken biçimde değiştiril-

di. Özellikle 2000'li yılların ortasından itibaren Turizmi Teşvik Yasası ve özelleştirme uygulamalarıyla birlikte kamuya ait kıyı alanları uzun süreli kiralamalara özel işletmelere devredilmeye başlandı. En son 2026 yılının Haziran ayında Resmi Gazete'de yayımlanan kararla, "Bakanlığın tasarruf hakkı verilen orman alanlarında, kıyı kenarı çizgisinin

deniz tarafında kalan alanları 'kamuya açık olması' şartıyla özel sermayenin kullanımına dahil edilebilir" olarak düzenlendi. Yani evrensel olan kıyıya erişim hakkımız, burjuva hukuku ile sermayenin çıkarlarına göre değiştirildi. İktidar her ne kadar "kıyılar kamusal" açıklaması yapsa da önümüze otellerin, işletmelerin, restoranların duvarları örüldü. Yasal olarak hakkımız ama şöyle karşılık buluyor: 2014 yılında, bir otelin önündeki halk plajına girmek isteyen 45 yaşındaki Nesrin Kocurcu, otel müdürü tarafından şiddete maruz kalmıştı. Şimdi ise ya yaka paça atılıyorsun ya da hiç giremiyorsun.

Kıyılar işgal altında

Kıyı işgali denildiğinde akla gelen ilk yerlerden biri İstanbul. Kruvaziyer limanlarından otellere, kıyı şeridi tek tek talan edildi. İki yakada ikiye bölünmüş kentte, sahil yolundan kesintisiz yürümek artık mümkün değil. Ancak denizi göremediğimiz tek kent artık sadece İstanbul da değil. Özgür Kıyılar İnisyatifi, Bodrum'daki kıyı işgallerine karşı yapılan eylemde, "Kullanılabilir kıyılarımızın yüzde 95'i işgal altında" bilgisini vermişti. Geçen yıl İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı'da, Mersin Koyu olarak bilinen sahil bölgesi demir kapılar ve çitlerle çevrildi. Sahil hattı boyunca uzanan alanın girişine iki büyük demir kapı konuldu. Çevrilen bölgede karavan parkı, ücretli plaj ve

tiny house tipi yapılar inşa edildi. Balıkesir'in Burhaniye ilçesindeki meşhur Pelitköy İçmeler sahili, halkın kullanımından alınarak bir inşaat firmasına verildi. Dünyanın en uzun doğal plajlarından biri olan Sarımsaklı'da kamuya açık halk plajları oteller, beach club'lar ve özel işletmeler tarafından "ecrimisil" ödenerek veya kaçak çit/şezlonglarla çevrildi. Bu örnekler çoğaltılabilir. Ama sorun bununla da bitmiyor.

Artık kıyılara istediğimiz gibi havlumuzu atamazken özelleştirilmiş yerlerdeki kıyılara para verip girmeye kalktığımızda da olağanüstü rakamlarla karşılaşırız. Hatta artık TL bazında değil dolar ya da avro bazında ücret ödememiz bekleniyor. Yani dolarla maaş almıyoruz ama dolarla ödüyoruz. Verdiğimiz bu para da aç gözlü sermayeye yetmiyor. Giriş ücreti ödedin mi, "Şezlongu hak etmen lazım." Yani onun da parasını ödeyeceksin.

Tüm bu tablo elbette bütün emekçiler için can sıkıcı. Ancak kadınlar için daha da yakıcı. "Ucuz iş gücü" olarak görülen, aynı iş yükünü üstlendiği erkek çalışma arkadaşından daha düşük ücret alan, "güvenceli esnek çalışma" adıyla daha çok çalıştırılıp evdeki iş yükü de omuzlarına bırakılan ve aynı zamanda asgari ücret bile almayan, fabrikalarda uzun saatler çalışıp ev geçindirmek zorunda kalan, nafaka hakkı elinden alınan kadınlar için tatil daha da uzak bir hayal. Tüm bu imkansızlıklar içinde bir şekilde tatile gitmek isteyen kadınlara, anayasal hakkı olan kıyıya girmek için para ödemek daha da büyük zulüm. Kullanılabilir kıyılarımızın yüzde 95'i işgal altındayken, emekçi kadınların denize girebileceği sahillerin birçoğu ise, şehir merkezinin uzağında, ulaşması, güvende hissetmesi zor, yalnız başına gitmekten endişe duyacağı yerler. Yani üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde bizlere kalan; sermayenin etrafına duvar örmeye yeltenmediği, uzak denizler.

Fotoğraf: Pexels

Uzanmışım kumsala! Ama nasıl?

Fotoğraf: Pexels

Üç sene önce, hayatımda ilk defa kendi başıma tatile çıktım. Beni iyi tanıyan spor hocamın önerisi ile Bodrum'un koylarından birinde, oranın yerlilerinden, kışları tarımla geçinen, yazları kendilerinin de ikamet ettiği mülklerinde pansiyonculuk yapan bir ailenin işlettiği mütevazı bir yere gittim.

Spor hocamın da ailesi orali ve de kendisi ile denk düştüğümüz bir günde, bana erken bir saatte kalkıp kıyı boyunca yürümemi önerdi.

Toplam beş günlük deniz-kum-güneş-kitap-uyku programına biraz ara verip bu önerisine de kulak vererek ertesi gün erkenden yürüyüşe çıktım. Ve de derhal birkaç günlüğe daldığım "uzanmışım kumsala, güneş damlar içime..." rüyasından çıkıverdim. Sistemsel gerçekler sıcak sıcak yüzüme çarptı.

Pansiyonlar hizasında kıyı boyunca yürürken her şey güzeldi ama karşılaştığım ilk otelin hizasında, otelin güvenlik görevlisi kıyıda yürümemin yasak olduğunu söyledi. Kıyı Kanunu'ndan doğru aklıma gelen hukuki bilgiyi, kent hakkının gereğini, kendisinin de sınıfsal pozisyonunu vs. bir sürü şey sıralayıp biraz daha yürüyebilsem de canım hayli sıkılmıştı.

Ekmek ve Gül'ün bu tatil dosyasında, emekçilerin, işçilerin, kadınların, gençlerin, şu sıcak yaz günlerinde biraz suya

Kent hakkı mücadelesi devrimci bir eylem olarak anti-kapitalist bir içerik taşıyor. Egemenlerin bahsettiği hukuk ise, sınırları çiziyor.

girip, mümkünse azıcık dinlenip kendilerini yaşama yeniden uyumlandırımları için ihtiyaç duydukları zaman dilimini düşünürken, aklıma bu şarkıyla birlikte kıyıların kullanım hakkı da geldi.

Kıyılar, plajlar kime açık?

Her yaz gündeme gelen kıyıların kullanım hakkına dair geçenlerde bir haber daha paylaşıldı: "Yargıtay, deniz kıyısındaki ilk 50 metrelik kamusal alana vatandaşın girmesini engelleyen, fiziki

sınır koyan ya da halkı bölgeden uzaklaştırmaya çalışan işletmeciler hakkında 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası öngörülüğünü netleştirdi. Vatandaşın kamuya ait kıyı şeridine erişimini veya orada bulunmasını engelleyen işletme sahipleri ve çalışanları, Türk Ceza Kanunu'nun 109/3 maddesinde düzenlenen 'Nitelikli Şekilde Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma' suçundan adli kovuşturmayla tabi tutulacak."

Bu konuda dava açıp kazanan yurttaş bilgisi üzerinden paylaşılan haber, kıyıların kullanım hakkının yurttaşlara ait olduğunu sunuyor gibi gözüküyor. Ancak şu detayla; "Yargıtay, özel işletmelerin

şezlong, şemsiye, yiyecek ve içecek hizmeti sunabileceğini ancak vatandaşların denize girmesini engelleyemeyeceğini belirtti."

Yani kıyıların bir işletmeci tarafından çitlenmesinin önünde bir engel yok. Diğer bir deyişle kıyılarda piyasalaşmanın önü açık. İşletmeci ile denize girmek isteyen yurttaş karşı karşıya geldiğinde, yurttaşın denize girme hakkı tanınmıyor. Demek ki sadece deniz herkese açık...

Kent hakkı bağlamında kıyılar

Sanıyorum sorun da buradan başlıyor. Hukuk sistemi denizin, kıyının, doğanın, toplumda da yaşamın piyasalaşmasının önünü açan kapitalist kentleşmenin önünü açıyor. Bu çerçevede örneğin kıyıları konuşurken kamuya en fazla 50 metrelik bir "pazarlık payı" bırakılıyor.

Oysa ki biz kent hakkını bırakın sadece 50 metreyi, tüm kentsel kaynaklarına erişim ve kent kararlarına katılım ile sınırlı bir hak olarak bile tanımlamıyoruz.

Kent hakkı sermaye birikimi lehine hizmet eden bir kentleşmeye karşı mülkiyetten bağımsız, işgal-kendine mal ederek, kentin kullanım değeri odaklı dönüşümüyle birlikte bireylerin kendilerini dönüştürme haklarını da içeren ortak ve çok katmanlı bir hak karşılığını taşıyor.

Kent hakkı mücadelesi devrimci bir eylem olarak anti-kapitalist bir içerik taşıyor. Egemenlerin bahsettiği hukuk ise, sınırları çiziyor. Oysa ki yaşamı demokratikleştirmek, kıyıları, ormanı, doğayı, mekanı kullanım değeri odaklı bir ilişki kuracak şekilde dönüştürmekten geçiyor.

Kumsala uzanma hayalimiz

"Uzanmışım kumsala
Güneş damlar içime
Kurumuş dudaklarımda
Unutulmuş bir beste
Yaşıyorum aheste"

Böyle süregiden neşeli yaz şarkısı, 2000'lerin başında Sertap Erener tarafından tatlı bir klip eşliğinde paylaşıldı. Şarkının sözleri Fikret Kızılok'a ait. Kızılok'un "egoist kumsal" başlığıyla yazdığı sözlerin özgün halinde;

"ne atom bombası
ne yoksul çocuklar
kaybolan umutlar
bunca elem keder
evrensel boyutlar
ne de yarınımız var"

geçiyor. Ve de şunu ekliyor 1986'da Kızılok; "umutsuzluğa kapıldığım anda yazdığım bu şarkı, biraz da kaçış şarkısı..."

Tatil, orta sınıfın çoğunlukla toplumsal gerçeklerden bir süreliğine kaçış denemesi. Benim şu Bodrum anımdaki gibi. Ancak gerçeklik her yerde. Yeni bir gerçekliği kurmak, başka bir yaşamı hayal etmek de bu anın içinde...

T. Gül Köksal

Çalışma yaşamında yıllık izin hakkı

Yıllık ücretli izin, Anayasa ve kanunlarla güvence altına alınmış vazgeçilmez bir işçi hakkıdır. Kimler yıllık izin kullanabilir, doğum izni yıllık izin hesabını nasıl etkiler, izin bölünebilir mi, kullandırılmayan izin için neler yapılabilir hep birlikte bakalım...

Dinlenme hakkı Anayasal bir haktır. Anayasa'nın "Çalışma şartları ve dinlenme hakkı" başlıklı 50. maddesinde, "Dinlenmek, çalışanların hakkıdır" hükmü yer alır. Bu kapsamda kanunla ve ilgili yönetmelikle yıllık izin hakkı ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir.

Yıllık izin hakkı 4857 sayılı İş Kanunu'nda 53. ve 60. maddeleri arasında düzenlenmiştir. İş Kanunu'na tabi olmayan çalışanlar açısından da 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 422. ve 425. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Kimler yıllık izin kullanabilir?

Her şeyden önce şu hususun altını çizmekte fayda var. Yıllık ücretli izin hakkı vazgeçilemezdir. Dolayısıyla bu kapsamda tüm çalışanların yıllık izin haklarını kullanması Anayasal güvence altındadır.

Borçlar Kanunu'nun 425. maddesinin 2. fıkrasında, "İşçi, hizmet ilişkisi devam ettiği sürece, patrandan alacağı para ve başka menfaatler karşılığında yıllık ücretli izin hakkından feragat edemez" hükmü gereği de patron işçi ile yıllık iznin kullandırılmaması üzerine bir pazarlık da yapamaz. İş Kanunu'na göre, iş yerinde işe başladığı günden itibaren, deneme süresi de içinde olmak üzere, en az bir yıl çalışmış olan işçilere yıllık ücretli izin verilmelidir.

Kadın işçilerin doğum izni yıllık izin mi sayılır?

Yıllık izne hak kazanmak için gerekli bir yıllık sürenin hesabında, işçinin fiilen çalışmadığı hâlde çalışma süresinden sayılan dönemler İş Kanunu'nun 55. maddesinde düzenlenmiştir.

Burada yer alan sürelerde işçi fiilen çalışmamış olsa da bu süreler, yıllık ücretli izin hakkının hesabında çalışılmış sayılır. Dolayısıyla kadın işçilerin doğumdan önce sekiz, doğumdan sonra 16 hafta olmak üzere toplam 24 haftalık analık izni süresi, yıllık ücretli izin hakkının hesabında çalışılmış sayılmalıdır.

Yıllık ücretli izin hesabında bir yıllık süre ne zaman başlar?

Yıllık ücretli izne hak kazanmak için

Fotoğraf: Pexels

gereken bir yıllık sürenin hesabında, işçinin çalışmasının yıllık izin bakımından çalışılmış sayılan hâller dışındaki nedenlerle kesilmesi durumunda, çalışılmayan süre kadar hizmet süresine eklenir. İşçinin sonraki yıllık ücretli izin hakkı için gereken bir yıllık hizmet süresi ise bir önceki izin hakkının doğduğu tarihten itibaren başlar ve İş Kanunu'nun 55. maddesinde yıllık izin bakımından çalışılmış sayılan hâller dikkate alınarak hesaplanır.

Yıllık ücretli izin bölünebilir mi?

İş Kanunu'nun 56. maddesi gereği kural olarak yıllık ücretli izin patron tarafından bölünemez. Ancak tarafların anlaşması ile bir bölümü on günden aşağı olmamak üzere bölümler halinde kullanılabilir. Dolayısıyla işçinin onayı olmadan yıllık izin süresi bölünemeyecektir.

Yıllık izinden hangi süreler düşülebilir?

Yıllık iznin nasıl uygulanacağı İş Kanunu'nun 56. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, patron tarafından yıl içinde verilmiş bulunan diğer ücretli ve ücretsiz izinler veya dinlenme ve hastalık izinleri yıllık izne mahsup edilemeyecektir.

Yine İş Kanunu'nun emredici düzenlemesine göre, yıllık ücretli izin günlerinin hesabında izin süresine rastlayan ulusal bayram, hafta tatili ve genel tatil günleri izin süresinden sayılmayacaktır.

Yani yıllık ücretli izin süresine denk gelen, örneğin resmi tatil günü olan 19 Mayıs günü yıllık izin süresine dahil edilmeyecektir.

Toplu iş sözleşmelerinde tatil hakkı nasıl yer alabiliyor?

İş Kanunu'nun 53. maddesinin son fıkrası gereği "yıllık izin süreleri iş sözleşmeleri ve toplu iş sözleşmeleri ile artırılabilir" hükmü düzenlenmektedir. Dolayısıyla İş Kanunu'nda düzenlenen bu süreler asgari, en alt sürelerdir.

Ayrıca Borçlar Kanunu'nun 423. maddesinin son fıkrasında yer alan "Hizmet veya toplu iş sözleşmeleriyle, işçinin aleyhine hüküm doğuracak şekilde, ikinci ve üçüncü fıkra hükümlerine aykırı düzenleme yapılamaz" hükmü gereğince pozitif ayrımcılık içeren bu hükmün aksi yönünde bir toplu iş sözleşmesi hükmü geçersiz olacaktır.

Yıllık ücretli iznin kullandırılmaması işçiye haklı fesih hakkı verir mi?

İş yerinde çalışmaya başladığınız tarihten itibaren deneme süresi de dahil bir yıllık çalışma süresini tamamlayan işçiye patron, yıllık ücretli izin vermekle yükümlüdür. Dolayısıyla çalışma sürenize göre kanunla belirlenen asgari 14 gün olan yıllık izniniz patronun kullandırmama gibi bir hakkı söz konusu değildir.

İşçinin yıllık ücretli izninizi kullanılmaması sebebiyle haklı nedenle

fesih yapabilmesi için izin kullanma döneminin sona ermiş olması ve yazılı talebine rağmen, patronun gerekçesiz olarak izninizi kullandırmamış olması uygulamada aranmaktadır.

İşçinin istifa etmesi yıllık izin ücretini almasına engel midir?

Ücret ve ücret olarak işçiye ödenmesi gereken haklar için, iş sözleşmesinin fesih nedeni açısından haklı olup olmadığı tartışılmamaktadır. İşçinin iş sözleşmesi, işveren tarafından haklı nedenle feshedilmiş olsa dahi, eğer işçinin ödenmeyen ücret alacakları varsa, bunlar fesih nedeninden bağımsız olarak işçiye ödenmelidir. Ücret, fazla çalışma ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti gibi alacaklar fesihle birlikte işçiye ödenmelidir. Bu bakımdan yıllık ücretli izin alacağı da böyle ele alınmaktadır. İş sözleşmesinin feshedilmesi ile muaccel hale gelen kullandırılmamış yıllık izin alacağı açısından Yargıtay 7. Hukuk Dairesi vermiş olduğu bir kararında, "Sözleşmenin sona erme şeklinin ve haklı nedene dayanıp dayanmadığının önemi bulunmamaktadır. Taraflar arasındaki uyuşmazlık, işçinin kullandırılmayan izin sürelerine ait ücretlere hak kazanıp kazanmadığı noktasında toplanmaktadır. Somut olayda, davacının iş akdi sona erdiğinde, artık kullandırılmayan yıllık izinlerin ücretinin hüküm altına alınması gerekir. Feshin haklı nedenle yapılması bu istemin reddini gerektirmez" demektedir.

Devrim Avcı

Bursa'dan Sovyetler Birliği'ne emekçilerin dinlenme hakkı üzerine

Eylem Sancak

Uzun saatler boyunca çalışan, işe gidip gelmek için saatlerini yolda geçiren, düşük ücretle yaşamını sürdürmeye çalışan emekçi için izin günü çoğu zaman bir yerlere gitmek, yeni bir şey görmek ya da kültürel bir etkinliğe katılmak anlamına gelmiyor; bazen yalnızca uyumak ve bir sonraki vardiyaya kadar bedeni toparlamaya çalışmak anlamına geliyor.

Tatil ise bambaşka bir mesele. Denize girmek, birkaç gün başka bir yere gitmek, doğayla baş başa kalmak ya da yalnızca çalışmadan geçirilen birkaç gün, kışın bile... Ancak bunların hepsi giderek daha fazla paraya bağlı hale geliyor. Ücretler yaşam maliyetleri karşısında erirken ulaşım, konaklama ve temel ihtiyaçların pahalılaşması, tatili emekçiler açısından bir hak olmaktan çıkarıp satın alınabilen bir hizmete dönüştürüyor. Bursa'da bir işçinin Uludağ'a çıkması, Mudanya'da birkaç gün geçirmesi ya da ailesiyle birlikte bir hafta sonu planlaması bile çoğu zaman bütçe hesabı gerektiriyor. Tatil, işçiler için ya ulaşılması giderek zorlaşan bir hayale ya da tatil kredileriyle borç defterini daha da kabartıp kış aylarının stresini şimdiden satın almaya dönüşüyor.

Ki Bursa kış tatili için de zenginlerin vazgeçilmez merkezi. Ama birçok Bursalı işçi ve emekçi bir kere bile o kayak merkezlerine gidememiştir, zenginlerin tatil kaçamağı yaptığı kayak merkezlerini televizyonlardan izlemiştir.

Bursa'daki gıda fabrikalarında çalışan işçiler için yıllık izinlerin nasıl kullanıldığı da bu tabloyu açıkça gösteriyor. İşçilerin bir bölümü yıllık izinlerini hasat dönemine denk getiriyor. Çünkü izin günlerinde de çalışarak kış aylarını daha rahat geçirebilmek için para kazanmak zorunda kalıyor. Yıllık izin, dinlenme hakkı olmaktan çıkıp ek gelir elde etmenin bir aracına dönüşüyor.

Bursa'nın başka fabrikalarında ise yıllık izinlerini yıllarca kullanmayan işçiler var. Bunun nedeni izin yapma olanağının olmaması. Tatil yapamayan işçi, izin günlerini dinlenmek için değil, ileride ortaya çıkabilecek bir hastalık, ailevi sorun ya da başka bir acil durum için biriktiriyor. Böylece yıllık izin, kullanılmadıkça büyüyen ama gerçek bir dinlenmeye dönüşmeyen bir hak olarak kalıyor.

Bursa'daki herhangi bir işçi durağına gidip "Bu yıl tatil yapabilecek misiniz?" diye sorsak, alacağımız cevaplardan biri büyük ihtimalle "En fazla köye giderim" olacaktır. Çünkü köy, konaklama masrafinin olmadığı,

'Dinlenmek ve tatil yapmak, yalnızca yeterince parası olanların ulaşabileceği bir ayrıcalık mı olmalı? Yoksa işçinin, çalışmanın dışında da insan olarak var olabilmesi için toplum tarafından güvence altına alınması gereken bir hak mı?'

beslenme giderlerinin daha düşük olduğu, bu nedenle emekçinin bütçesine en az yük getiren seçeneklerden biridir.

Gerçekten bir seçenekten söz edebilir miyiz?

Muğla, Bodrum ya da Antalya gibi denizin berrak olduğu kıyılara gitmenin önündeki en büyük engel, işçilerin hayatlarındaki ekonomik pürüzler. Emekçiler için tatil çoğu zaman seçenekler arasından yapılan özgür bir tercih değil, bütçenin izin verdiği dar bir alana sıkışmak anlamına geliyor.

Oysa dinlenme ve tatil hakkını yalnızca "çalışmadığın gün" olarak tanımlamak mümkün değil. İnsanların nereye gidebildiği, ne yapabildiği ve boş zamanını nasıl geçirebildiği de bu hakkın bir parçası. Bugün bize çoğu zaman başka türlü mümkün değilmiş gibi anlatılıyor. Çalışmak, yorulmak, izin gününde bedeni toparlamaya çalışmak ve tatil yapabilmek için yeterince para kazanmayı beklemek... Sanki hayatın değişmez düzeni buymuş gibi.

Fotoğraf: Pexels

Peki gerçekten öyle mi?

Biz başka türlüünü görmedik, duymadık ya da yaşayamadık diye başka türlü bir hayat mümkün değil mi? Bir işçinin izin gününü daha fazla çalışarak geçirmek zorunda kalmadığı, çocukların yaz tatilinin ailenin gelirine göre belirlenmediği, denize girebilmenin ya da doğayla buluşmanın lüks sayılmadığı bir yaşam mümkün olabilir mi?

Tatil hakkında Sovyetler Birliği örneği

Bu soruların yanıtını ararken geçmişteki deneyimlere bakmak, bugünün düzünü doğal ve değişmez kabul etmemek açısından önem taşıyor. Sovyetler Birliği deneyimi de bu açıdan, bütün çelişkileri ve sorunlarıyla birlikte, dinlenme ve tatil hakkının yalnızca bireysel gelire bırakılmadığı bir toplumsal örgütlenme arayışı olarak karşımıza çıkıyor.

Sovyetler Birliği'nde dinlenme hakkı, yalnızca yıllık izin olarak değil; çalışma süresinin sınırlandırılması, ücretli izin, dinlenme evleri, sanatoryumlar, kültür kurumları ve kamusal olanaklarla birlikte ele alındı. Sovyetler Birliği'nde dinlenme hakkı, işçilerin yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak kamusal kurumlar ve sosyal politika aracılığıyla örgütlenmeye çalışıldı.

1936 Anayasası işçilerin dinlenme hakkını güvence altına alırken, bu hakkı çalışma süresinin sınırlandırılması, ücretli yıllık izin ve işçilerin yararlanabileceği sanatoryum, dinlenme evi ve kulüpler ağıyla birlikte tanımlıyordu. Dönemin çalışma mevzuatında ise yıllık izin süreleri ve ağır ya da tehlikeli işlerde çalışanlara tanınan ek izinler ayrıca düzenleniyordu.

Dolayısıyla tatil, yalnızca geliri yüksek olanların satın alabildiği bir ayrıcalık olarak

değil, çalışanların ücret kaybına uğramadan yararlanabildiği sosyal bir hak olarak ele alınıyordu.

Bu hakkın önemli bir boyutu da işçilerin tatili nasıl geçireceğinin yalnızca bireysel olanaklarına bırakılmamasıydı. Özellikle ağır ve tehlikeli işlerde çalışan işçilerin sanatoryumlardan yararlanmasına öncelik veriliyor; burada doktor gözetiminde dinlenme, fiziksel egzersiz ve beslenme programları uygulanıyordu. Daha kısa ve sakin bir tatil isteyen işçiler ise göl ve nehir çevrelerindeki dinlenme evlerinde kalabiliyordu.

Böylece tatil hakkı, yalnızca "kaç gün izin verildiği" meselesi değil, işçilerin bu izni gerçekten kullanabilmesini sağlayacak kamusal olanakların yaratılmasıyla birlikte düşünülmüyordu.

Tatil anlayışı çocukları da kapsıyordu. Sovyetler Birliği'nde çocuklar için kurulan öncü kamplarında milyonlarca çocuk yaz aylarını spor, eğitim ve çeşitli etkinliklerle geçiriyordu. 1960 ve 1970'li yıllarda ülkedeki yaklaşık 40 bin öncü kampında toplam 10 milyon çocuğun tatil yaptığı belirtilmektedir. Bu yönüyle Sovyetler'de tatil, işçinin sağlığını koruyan, ailesini ve çocuklarını kapsayan, kamusal kaynaklarla desteklenen toplumsal bir hak olarak örgütlenmeye çalışılıyordu.

Bugün Bursa'da işçinin yıllık izninde çalışmak zorunda kaldığı, izin günlerini biriktirip ancak hastalık ya da başka bir zorunluluk halinde kullanabildiği, tatil yapabilmek için borçlanmayı göze aldığı bir düzende Sovyetler Birliği deneyimi bize hazır bir model sunmuyor. Ancak önemli bir soruyu yeniden düşünmemizi sağlıyor: Dinlenmek ve tatil yapmak, yalnızca yeterince parası olanların ulaşabileceği bir ayrıcalık mı olmalı? Yoksa işçinin, çalışmanın dışında da insan olarak var olabilmesi için toplum tarafından güvence altına alınması gereken bir hak mı?

Çünkü emekçilerin yalnızca ne kadar çalıştığı değil, çalışmanın dışında nasıl bir hayat yaşayabildiği de sınıfsal bir mesele.

Fotoğraf: Pexels/Wikimedia Commons

Tatilin görünmeyen bavulu

'Belki de gerçek tatil, bavullar hafıflediğinde değil; birbirimizin yükü hafıflediğinde başlıyor.'

Bu yıl tatilde kendimi sık sık aynı sorunun içinde buldum: Gerçekten dinleniyor muyum?

Sabah bavullar hazırlanıyor, tren saatleri kontrol ediliyor, çocuklardan biri acıkıyor, diğeri telefonunu şarj etmeyi unutuyor, biri "Bugün nereye gideceğiz?" diye soruyor. Bir şehir-

den diğere geçerken yalnızca valiz taşımıyoruz; görünmeyen bir organizasyonu da sırtımızda taşıyoruz. John Berger, Görme Bi-

Filiz Gür*

çimleri'nde bakmanın hiçbir zaman yalnızca bakmak olmadığını söyler. Her bakış, dünyayla kurduğumuz ilişkinin izlerini taşır. Ben son yıllarda bunu yolculuklarda düşünür oldum. Aynı trene biniyoruz, aynı meydana yürüyoruz, aynı müzeyi geziyoruz ama aynı tatili yaşamıyoruz. Çünkü yalnızca görme biçimlerimiz değil, yaşama biçimlerimiz de farklı.

Bazılarımız bir şehri rotalarla geziyor; bazılarımız insanların yüzleriyle. Bazılarımız saatleri takip ediyor; bazılarımız bir sokağın çağrısını. Ama bütün bunların arasında çoğu kadın, kimsenin fark etmediği başka bir mesaiyi de sürdürüyor.

Kim güneş kremi sürdü? Çocuk yeterince su içti mi? Yarın sabah ilk tren kaçta? Akşam dönüşte market açık olur mu? Bunlar yüksek sesle konuşulmuyor çoğu zaman. Tatilin sessiz uğultusu gibi kadınların zihninde dönüp duruyor.

Sosyolog Arlie Hochschild'in "ikinci vardiya" dediği görünmeyen emek, yaz tatilinde ortadan kalkmıyor. Sadece kıyafet değiştiriyor. Evdeki yemek planı, tatilde restoran aramaya; okul çantası hazırlamak, bavul kontrolüne; günlük ev düzeni ise bütün ailenin ritmini ayakta tutmaya dönüşüyor.

Tatilde beni en çok düşündüren şeylerden biri de çocukların anneleri nasıl böldüğü. Aynı masada dört kişi oturuyor ama çocuk susadığında, canı sıkıldığında ya da bir şey göstermek istediğinde ilk baktığı kişi çoğu zaman anne oluyor. Anne kitap okumaya çalışırken omzuna dokunuluyor. Denize girerken peşinden geliniyor. Sohbet ederken sözü yarıda kesiliyor. Dinlenme hakkı en çok ihtiyaç duyan kişinin

Fotoğraf: Pexels

elinden en kolay alınabiliyor.

Bir de tatilin ritmi var.

Yıllardır şunu gözlemliyorum: Kadınlarla erkekler aynı yolculuğu bazen farklı zaman duygularıyla yaşıyor. Elbette bunun istisnaları var; cinsiyet insanın kaderini tek başına belirlemiyor. Ama erkeklerin önemli bir kısmı tatili yönetilecek bir proje gibi yaşamaya daha yatkın. Hesap yapılacak, plana sadık kalınacak, bütçe aşılmayacak, rota değişmeyecek...Oysa hayat bazen tam da plan bozulduğunda başlıyor.

Rebecca Solnit, yürümeyi yalnızca bir yer değiştirme biçimi olarak değil, dünyaya açık olmanın bir yolu olarak anlatır. Yanlış sokağa sapmak, kaybolmak, hiç hesapta olmayan bir meydana çıkmak bazen yolculuğun en güzel anına dönüşür. Belki de iyi bir tatil, kusursuz bir plan değil; sürprizlere direnmemeyi öğrenmektir. Yol sormak da bunun küçük ama öğretici örneklerinden biri.

Ben kaybolduğumda birkaç dakika

içinde birine sorabilirim. Bu bana eksiklik gibi gelmez. Başkasının bilgisinden yararlanmak, dünyayla ilişki kurmanın doğal yollarından biridir. Ama pek çok erkek için yol sormak, yanlış yaptığını kabul etmek gibi algılanabiliyor. Dakikalarca yanlış yöne yürünüyor, navigasyonla tartışılıyor, sonunda yine birine soruluyor ama bu kez herkes yorulmuş oluyor.

Bunlar küçük ayrıntılar gibi görünüyorsa da aslında iktidarla, kontrolle ve bize öğretilen rollerle ilgili. Birileri dinlenirken, birileri dinlenmenin mümkün olabilmesi için çalışıyor.

Yine de bu yazıyı kadınlarla erkekler arasına kalın duvarlar örmek için yazmıyorum. Hayat bana bunun tersini de gösterdi. Bavulu birlikte hazırlayan, çocukla aynı sorumluluğu paylaşan, "Sen otur, ben hallederim" diyen erkekler de tanıdım.

Sevgi yalnızca hissedilen bir duygu değil, emek verilen bir eylem. Sanırım birlikte tatil yapabilmek de biraz böyle. Birinin sürekli hizmet ettiği, di-

ğerinin sürekli dinlendiği yerde ortak bir mutluluktan söz etmek zor.

En güzel yolculuklarımı düşündüğümde aklımda müzelerden çok insanlar kalıyor. Bir bankta uzayan sohbetler, birlikte gülünebilen aksilikler, kaybolunca suçlu aramak yerine birlikte yön bulmaya çalıştığımız anlar...

Belki de tatilin en büyük lüksü, deniz kenarında olmak değildir. Bir süreliğine kimsenin zihni olmak zorunda kalmamaktır.

Yolun yükü de neşesi de şaşkınlığı da ortaklaştığında insan gerçekten dinlenebiliyor.

Belki Berger'i biraz değiştirerek söyleyebilirim: Nasıl gördüğümüz, nasıl yaşadığımızdan bağımsız değil. Tatil de bunun küçük bir provasası aslında. Birlikte yaşamamanın, birlikte yorulmanın ve birlikte dinlenmenin provasası...

Ve belki de gerçek tatil, bavullar hafıflediğinde değil; birbirimizin yükü hafıflediğinde başlıyor.

*filizy63@gmail.com

En son ne zaman dinlendiniz?

Kadınlara “En son ne zaman dinlendiniz?” diye sorduk. Kadınların yanıtları gerçekten ne zaman dinlendiklerini hatırlamayacakları kadar çok yoğun bir koşturmaca içerisinde olduklarını gösterdi. Bir yanıyla yaz mevsimi yaz tatilini akla getirirken ekonomik koşulların bunu ne kadar imkansızlaştırdığını, bir diğer yandan da gidilen tatillerde kadınlar yine tüm temizlik, yemek gibi işlerin sorumluluğunu yüklenerek dinlenemedikleri bu mektuplarda görünüyor. İşte kadınların kendi sözleriyle dinlenememenin hikayesi.

Umarım dinlenebilirim

Cansu
Ankara-Mamak

Yoğun okul yılının, yorucu günlerin ardından dört günlük bir tatil yapabildik. Tatil dediğime bak-mayın, çocuklar ve akrabalar ile dinlenmek mümkün olmadı. Tatili çekirdek aile ile yapmak istiyorum önümüzdeki günlerde, umarım dinlenebilirim.

‘Anne hep zenginler mi tatil yapacak?’

Şengül
Ankara- Mamak

Geçen sene yıllık izin alarak evde dinlendim. İki senedir ekonomik sebeplerden dolayı tatil yüzü göremedik. Çocuğum bu sene lise son sınıf öğrencisi, tatile ayıracığımız bütçeyi onun eğitimine yatırmalıyız. Üstüne bir de kredi ödüyorum. Aslında çocuğum tatile gitmeyi çok istedi ama şartlar el vermedi “Anne hep zenginler mi tatil yapacak? Biz niye gidemiyoruz?” diye soruyor. Ak-luma en yakın arkadaşımın yazlığına gitmek geldi. Onun bile yol ücreti üç kişi için oldukça fazla, o seçenekten de vazgeçmek zorunda kaldık.

Güzel günler bizim için de gelsin

Canan
Antep

18 yıllık evliyim, dört çocuğum var. Yaşamım sürekli onlar için mücadele etmekle geçti. Dört çocuğa ayrı ayrı bakmak, sürekli evi toplamak, çamaşır yıkamak-katlamak, bulaşıkları temizlemek derken ne zaman dinleniyorum bilmiyorum. Eşim işten gelene kadar biraz dinleneyim diyorum o da olmuyor çünkü o esnada memleketi, geçim derdini, akşam yemeğini düşünüyorum. Bir gün boş kalmak istiyorsun onda da ya hastane işin çıkıyor ya da misafirin geliyor. İsterdim ki dinlenme fırsatım olsun ve bir şey düşünme-den eşimle birlikte vakit geçirelim. Gezmek tozmak, kendime zaman ayırmak isterdim. Güzel günler bizim için de gelsin.

Dinlenmek sadece oturmak değilmiş

Şükran Gül
Adana

Ev hanımıyım, bu soruya bugüne kadar hiç cevap verememiştim. Çünkü hep at yarışı gibi koşuşturuyorum. Ama üç gün önce çocuklarla birlikte Ankara'ya gittim. İşte orada dinlenmenin ne demek olduğunu gerçekten anladım. Akşam vardık. Duşumuzu aldık, soframız hazırdı. Yemeğimizi yedik, sonra kenara çekilip çayımızı, kahvemizi içtik. Üç gün boyunca “Ne pişireceğim, neyi yetiştireceğim?” diye hiç düşünmedim. O zaman anladım ki dinlenmek sadece oturmak değilmiş. Meğer dinlenmek; bedenin kadar zihnin de dinlenmesiymiş. Ama dönüş yolunda eve varmadan stres başladı: Çamaşır, yemek, temizlik işleri beni bekliyor.

Uyurken de düşünceler rahat bırakmıyor

Birindar Emine
Adana

En son ne zaman dinlendim, inanmı bilmiyorum... Sanırım 12 yaşımdan beri hayatla mücadele ediyorum. Hâlâ dinlenemiyorum. Uşaklarım var ama bir bakıyorsun yoklar. Kendimi bildim bileli tek tabancayım. Bazen kendi kendime soruyorum: Acaba hayat bana bir gün gerçekten dinlenmeyi nasip edecek mi? “Tamam, akşam oldu. Başımı yatıştı koyup dinleneceğim” diyorum. Bu sefer de bedenimin ve ruhumun ağrıları başlıyor. Sahi!... Biz kadınlar ne ara dinlene-ceğiz?

Suçluluk hissetmeden gerçekten dinlenmek bir hayal

Zeliha Tumami
Adana

En son ne zaman gerçekten dinlendiğimi hatırlamakta zorlanıyorum; çünkü benim için dinlenmek, sadece koltuğa uzanmak değil, zihnimdeki “yapılacaklar listesi”nin sesini susturabilmek demek. Gün boyu koşturmaca, ev işleri, geçim kaygısı ve bitmeyen sorumluluklar arasında fiziksel olarak dursam bile kafam çalışmaya devam ediyor. Gerçek anlamda dinlenebilmek için her şeyden uzaklaşıp sadece kendime ait birkaç saat bulmam gerekiyor; belki sessiz bir köşede kahve içmek, belki de hiçbir şey düşünmeden gökyüzüne bakmak. Ancak mevcut düzende kadınların omzundaki yükler o kadar ağır ki, suçluluk hissetmeden ve bölünmeden “gerçekten” dinlenebilmek lüks bir hayale dönüşüyor. Dinlenemiyoruz, çünkü durduğumuz an bir şeylerin yarım kalacağını çok iyi biliyoruz.

İki tatilim iş ve yemek yaparak geçti

Mehtap
İzmir-Bornovada

Ben öyle çok tatil yapan, dinlenen biri olmadım, olamadım. Ameliyat olduğum zamanlar hariç, yatıp dinlendiğim zaman o kadar az ki... Anadolu’da ve bazı bölgelerde geniş aileyle birlikte tatil yapmak, dinlenmek çok mümkün değil. Kendi ekonomik gücünün olmaması ya da yetmemesi, önceliğin çocuklarımız olması gibi pek çok sebepten. 56 yaşımdayım. Bir ya da iki sefer gittim; ona da tatil denirse tabii... İş ve yemek yapmakla geçti. Artık kendim için bir şey yapma zamanının geldiğini düşündüğüm, yenilediğim, hafiflediğim ve “ben” demeye başladığım zaman ise, çok geç de olsa, son 5-6 yıl olmuştur. Bunda kendi ekonomik özgürlüğümü kazanmış olmamın, biraz bilinçlenmenin, biraz çevresel faktörlerin ve biraz da şehir değişikliğinin payı var. Sevgili kendim... Kendime hoş geldin!

İzin var ama tatil yok

Mehtap
İzmir-Bornovada

Ben öğretmenim. Yıllık 2 ay yaz tatili, 15 gün tatil, 2 gün de hafta sonu tatillerimiz var. Ama buradaki tatil anlayışı sadece işe gitmemek. Kadının kendine ayırdığı bir vakit maalesef yok. Tatile gidiğinde bile çocuğuyla ya da eşi ile ilgilenmek zorunda olan kadın yine dinlenemiyor. Buradaki sorun biraz erkek egemen bir toplum olmamız ve her şeyin kadından bekleniyor olması. Ekonomik sorunlara değinmeye gerek bile yok. Çünkü tatil artık üst tabakanın yapabildiği bir etkinlik haline geldi. İnsanların tatil anlayışı deniz kenarında bir şehirde oturan akraba varsa onların yanına gitmek ya da memlekete gidip kıskık ihtiyaçlarını karşılamaya döndü. Yani kadının dinlenmesi ekonominde de ülkede kadına verilen değerden de ayrı düşünülemiyor.

Her şeyin üstesinden gelen kadın olmak zorundalığı

Nazan
Adana

En son ne zaman dinlendim biliyor musunuz? Erkek kardeşimi sonsuza dek kaybettüğimde... Depresyon tedavisi için hastaneye yatırıldığımda. Her şeyin üstesinden gelen kadın olmak zorundaydım. Üzülmeyen, yorulmayan, sinirlenmeyen, küsmeyen... Eşinin sorumsuzluğunu da omuzlayan, anneliğin ağır yükünü taşıyan, iş yerinde saatlerce ayakta duran; kimyasalların akciğerlerini parçaladığı laboratuvarıda çalışan... Sanki ben olmasam hayat duracakmış gibi... Hastaneye yattığım o on beş gün boyunca telefonlar hiç çılmadı. Zaten yasaktı. Kimse benden bir şey istemedi. Faturalar yoktu. Geçim derdi yoktu. İş yükü yoktu. Sessiz, sakin geçen on beş gün... Ben ancak böyle dinlenebilirdim.

Çalışmaktan esmerleşen çocuk tenleri

Funda Bakış
Urfa

Emir henüz 13 yaşında yaz tatillerini çalışarak geçirmek zorunda kalan binlerce çocuktan biri. Yaz aylarında Urfa'nın en zor mesleklerinden birinde çalışıyor yani fırında. Bir sabah emirle denk geliyoruz ve soruyorum ne zamandan beri çalışıyorsun diye “10 yaşımdan bu yana çalışıyorum abla, evin ağabeyiyim 3 kardeşim var babam şoför, bir abim varmış, nefes darlığından ölmüş. Şimdi, ben fırında çalışıyorum ama doktor olmak istiyorum fırıncı değil. Şimdilik mecbur burada çalışmak zorundayım. Sabah 8’de işe başlıyorum akşam 10’a kadar haftalık 2 bin 100 lira alıyorum.” Okullar kapanmadan iki hafta önce işe başlayan Emir, 8. sınıf öğrencisi. “Derslerim iyi abla” diyor. “Ben de isterdim tatil yapmayı, gezmeyi, top peşinde koşturmayı ama çalışmak zorundayım. Babam yetiştiremiyor kardeşlerimin maması, bezi derken işin içinden çıkamıyor. Ben de destek oluyorum. Evim iş yerine çok uzak, yürüyerek bu yolu gelmek zorunda kalıyorum. Her bina 3-4 kat birileri ekmek isteyince tüm katları çıkmak zorunda kalıyorum. İnene kadar nefes nefese kalıyorum. Geç kaldığımda ustam bana fırça atıyor “Nerede kaldın” diye. Urfa sıcaklığında fırında çalışmak çok zor, sıcak yakıyor bizi. Ben beyaz tenliyim esmerleştim güneşte sipariş getir, götür yapa yapa.”

‘Mücadele insanı daha enerjik yapıyor’

Songül
İzmir-Bornova

Sabah 8’den akşam 8’e kadar çalışıyordum, diğer hafta da akşam 8’den sabah 8’e kadar. İşte de dinleme zamanı yoktu evde de... Kendimi hep robot gibi hissediyordum. Bir pazarımız vardı, o gün de çamaşır, ütü, yemek yapma, ev temizliği ile geçiyor-du. Kendime hiç zaman ayıramadım. Tatil yapma imkanımız olmadı. Emekli oldum, yaşayacağımı sandım. Maalesef daha kötü oldu. Ev işi bitmek bilmiyorum. Emekli maasıyla zaten tatil yapılamıyor. Günübirlik denize gidiyorduk, bu bize lüks tatil sayılıyordu. Şimdi yaşlı bakımı da biz kadınlara kaldı. Sosyal devletin olmayışı kadınları iki kez yıpratıyor. Kadınlarla bir araya geldiğimde kendimi iyi hissediyorum, sorunları tartışıp paylaştığımızda kendimi yenilenmiş hissediyordum. Bir şeyler yapmam gerektiğini düşünüyorum. Bu da beni hayata bağlıyor. Mücadele insanı daha enerjik yapıyor.

Yemek, temizlik sorumluluğumsa bu tatil değil yer değişikliği

Yıldız
İzmir-Bornova

Gerçek bir tatil, arkamda hiçbir ev işi bırakmadan ve kimseye hizmet etmek zorunda kalmadan sadece kendimle kalabilmektir. Gittiğimiz yerde de yemek ve temizlik bizim üzerimizdeyse, buna tatil değil sadece mekan değişikliği denir. Türkiye’de kadınların yüzde 80-90’ı böyle bir tatil yaşamamıştır. Gerçek bu.

Ek işle gün geçerken tatil lüks kalıyor

Tuzla’dan bir kadın
İstanbul

Şöyle deniz kenarında oturup hafif esen rüzgarla serinlemek, dalga sesini dinleyip biraz kafa dinlemek ne güzel olurdu. Ama bu, bizim gibi ek iş yaparak geçinmeye çalışanlar için şimdilik pek de mümkün görünmüyor. Geçen gün konuştuğum bir arkadaşım, bana bir kez daha bu ülkede yaz mevsiminin herkes için aynı anlama gelmediğini gösterdi. Kendisi taşeron bir firmada temizlik işçisi olarak çalışıyor. İki çocuğu var. Biri 5 yaşında, diğeri ilkökul ikinci sınıfa gidiyor. Eşi de çalışıyor. Okullar kapanınca çocuklar evde yalnız kalsın diye köye göndermeye karar vermişler. Birkaç gün sonra köye gidecek bir tanıdıkları varmış. Evin kirası, faturalar, mutfak masrafı derken yol parası için bir şey kalmamış. İşe yeni girdiği için maaşını ayın 5’inde alacakmış. Çocuklarını yola çıkarabilmek, bilet parasını denkleştirebilmek için bireysel emeklilik sigortasını bozmak zorunda kalmış. Ancak oradaki paranın da hemen hesabına yatmayacağını öğrenmiş. Çaresizce arkadaşından borç istemek zorunda kaldığını anlattı. Hafta içi çalıştığı halde geçenebilmek için cumartesi günleri de ev temizliğine gidiyor. Ama iki çocuğunu köye gönderecek otobüs biletinin parasını gene de denkleştiremiyor. Bir yanda tatil rezervasyonları, valiz hazırlıkları, deniz planları... Diğer yanda ise çocuklarını evde yalnız kalsınlar diye annesine gönderilebilmek için borç arayan aileler. Kimi bir Ege’de sahilde dinlenmenin hesabını yaparken, kimi ay sonunu getirebilmenin derdinde. Tatil bizler için sadece uzak bir hayal değil; bu ağır yaşam koşullarında lüks.

Çilek Bacak: Kozmetik mi, tedavi mi?

Yağmur Yılmaz

Saç Bakımı ve Güzellik
Hizmetleri Uzmanı-İzmir

Bacaklarınızda tıraştan sonra ya da her zaman fark edilen, kıl köklerinin bulunduğu yerlerde oluşan koyu renkli noktalar varsa, buna halk arasında “çilek bacak” adı verilir. Çileğin yüzeyindeki noktalı görünümünden adını alan bu durum, bir hastalık değil, yaygın görülen kozmetik bir cilt görünümüdür. Kadınlarda sık görülür ve bulaşıcı değildir.

Çilek bacak görünümünün en önemli nedenlerinden biri ölü deri hücreleri, yağ ve kirin kıl köklerini tıkamasıdır. Bunun yanı sıra kuru tıraş yapmak, eski veya körelmiş jilet kullanmak, kılların deri altında uzayıp batık oluşturması ve cilt kuruluğu da bu görünüme katkıda bulunabilir. Bazı kişilerde ise “keratozis pilaris” olarak bilinen ve halk arasında “tavuk derisi” adı verilen durum da çilek bacağına benzer bir görünüm oluşturabilir.

Çilek bacakta esas olarak kıl köklerinde siyah ya da koyu renkli noktalar dikkat çekerek ve cilt yüzeyi çoğu zaman düzdür.

Keratozis pilariste ise ciltte minik, sert, ten rengi ya da beyazımsı kabarıklıklar bulunur; cilt pütürlü ve zımpara hissi verir. Ayrıca yalnızca bacaklarda değil, üst kollarda da görülebilir. Her iki durum birlikte de bulunabilir.

Düzenli cilt bakımı çilek bacak görünümünü azaltır

Çilek bacak görünümünü azaltmada en önemli nokta düzenli cilt bakımıdır. Haftada bir veya iki kez glikolik asit, laktik asit ya da salisilik asit içeren kimyasal eksfoliyantların (cildin üst tabakasındaki ölü cilt hücrelerinin temizlenmesi işlemi) kullanılması, kıl köklerinin temizlenmesine yardımcı olabilir. Bunun yanında üre, laktik asit veya seramid içeren nemlendiriciler kuruluğu azaltır.

Tıraş olurken temiz ve keskin jilet kullanmak, tıraş jeli veya köpüğü uygulamak ve kılların çıkış yönünde tıraş olmak da batık oluşumunu ve noktasal görünümü azaltmaya katkı sağlayabilir.

Kıl yoğunluğu fazla olan kişilerde lazer epilasyon da etkili seçeneklerden biridir. Kıl köklerinin azalmasıyla birlikte çilek bacak görünümünde belirgin düzelme sağlanabilir. Ancak lazer uygulamasının uygunluğu kişinin cilt tipi, kıl yapısı, kullandığı ilaçlar ve mevcut cilt sorunları dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Kimden danışma almalı?

Sorun yalnızca estetik görünümünden ibaretse, ciltte kızarıklık, ağrı ya da enfeksiyon bulgusu yoksa; uygun cilt bakımı, yüzeysel peeling uygulamaları ve lazer epilasyon konusunda eğitilmiş bir güzellik uzmanından danışmanlık alınabilir. Ancak şiddetli kızarıklık, ağrı, iltihap, akıntı, yaygın batık kıllar, sık tekrarlayan enfeksiyonlar, yoğun kaşıntı ya da evde uygulanan bakıma rağmen düzelmeyen cilt sorunlarında mutlaka dermatoloji uzmanına başvurulmalıdır.

Çilek bacak görünümü sabır gerektiren bir durumdur. Düzenli bakım uygulayan kişilerde olumlu değişiklikler dört ila altı hafta içinde görülmeye başlarken, daha belirgin düzelme çoğu zaman iki ila üç aylık düzenli bakım sonrasında ortaya çıkar. Lazer epilasyonda ise birçok kişide altı ila sekiz seans sonunda kıl yoğunluğunda belirgin azalma gözlemlenebilir. Bu süreler kişiden kişiye değişir; hormonal yapı, cilt tipi ve kıl özellikleri tedavi sürecini etkileyen faktörlerdir.

Sonuç olarak çilek bacak, çoğu zaman sağlık açısından ciddi bir sorun oluşturmayan, doğru bakım ve uygun yöntemlerle görünümü azaltılabilen yaygın bir cilt durumudur. Cildi tahriş edecek aşırı peeling uygulamalarından kaçınmak, düzenli nemlendirme yapmak ve gerektiğinde uzman desteği almak hem cilt sağlığını korumaya hem de daha başarılı sonuçlar elde etmeye yardımcı olacaktır.

Görsel: Canva Pro

Savaşın kadın yüzü, kadının savaş dili

Günseli Uğur

Svetlana Aleksiyeviç’in Kadın Yok Savaşın Yüzünde* kitabını bitirdiğimde, bende kalan ilk duygu savaşın dehşetinden çok kadınların taşıdığı ağır yük oldu.

İlk kez bir insan öldürmek, arkadaşını toprağa vermek ve bunların yaşanamayan acısı...

Savaşın ortasında kadın kalabilme çabası, özlem, korku, suçluluk...

Bunlar resmi tarih kitaplarında olmayan şeyler.

Kitapta yalnızca ölüm ve cephenin zorlukları yok elbet; günlük sıradan ihtiyaçlar üzerinden yaşanan hayatta kalma mücadelesi var. Ki okurken “bak bu hiç aklıma gelmezdi” dedirtiyor. Kadınların erkek iç çamaşırı giymek zorunda kalması, bedenlerine uygun olmayan asker giysilerine ve büyük erkek çizmelerine mecbur kalmaları, regl olduklarında erkeklerin iptesiz gömleklerini aşırı ped olarak kullanmaları gibi.

Bir başka ayrıntı ise savaşın kadınların kimlik algısını nasıl dönüştürdüğü. Kimi kadınlar saçlarını kesince kadınlıklarının ellerinden alındığını hissetmiş, kimi ölümü göze alırken

bir yandan güzelliğini kaybetmekten korkmuş kimileri de gençliğinin savaşla birlikte elinden gittiğini düşünmüş.

Annesiyle ya da kız kardeşiyle aynı cephede savaşanlar ya da savaşın içinde aile kuranlar...

Savaş öncesinde evli olup cephede omuz omuza savaşıp savaş sona erdiğinde birbirinden ayrılanlar...

Aklımda kalanlardan biri de bir annenin iki kızını savaşa gönderirken söylediği sözler: “Burada kalsanız da savaş sizi öldürecek. O yüzden gidin; hiç değilse savaşarak ölin.”

Monologlar halinde anlatılan belgesel niteliğinde bir kitap diyebilirim. Bu çarpıcı anlatılara rağmen kitapta bir eksiklik olduğunu düşündüm. Büyük resmi görmek istedim: Savaşın Sovyet toplumu üzerindeki etkisini, savaş öncesi ve sonrasındaki toplumsal dönüşümü, cepheden dönen kadınların nasıl karşılandığını, yaşadıkları ülkenin savaşla nasıl değiştiğini okumayı bekledim. Çünkü bireysel hikâyeler ancak tarihsel süreçle bağ kurulduğunda anlam kazanıyor.

Kitapta dikkatimi çeken bir başka nokta ise aynı tarafta savaşan kadınların siyasal düşüncelerindeki ayrılıktı. Kimileri Stalin’e bağlılığını sürdürürken kimileri ona açıkça

karşı çıkıyordu. Bu sıradan bir görüş ayrılığı değildi; dönemin (ve şimdinin) en önemli siyasal ayrımlarından biriydi. Bu nedenle yazarın bu farklılığı görünür kıldığı hâlde nedenlerini tartışmasını ya da bu ayrışmaya ilişkin kendi değerlendirmesini ortaya koymasını beklerdim.

Aleksiyeviç savaşta ezilen kadınların sesini duyurmayı amaçlamış. Bunu da başarmış. Kitap, savaşın; cephelerden, ölü sayılarından, komutanlardan ve kahramanlık anlatılarından ibaret olmadığını; kadınların da yalnızca savaşan erkeklerin anneleri, eşleri, kız kardeşleri ya da kızları olarak var olmadığını gösteriyor.

İyi okumalar dilerim.

* Svetlana Aleksiyeviç’in kitabı, özgün adıyla The Unwomanly Face of War olup, yazarın 2015 yılında aldığı Nobel Edebiyat Ödülü sonrasında dünya çapında yeniden ilgi görmüştür. Türkiye’de Evrensel Basım Yayın tarafından Nazi İşgalinde Sovyet Kadınları, Kafka Yayınları tarafından ise Kadın Yok Savaşın Yüzünde adıyla yayımlanmıştır.

Görsel: Canva Pro

Gülistan Doku dosyası: Cezasızlık ağları çözülüyor mu?

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

Serpil Berk
Dersim

Gülistan Doku'nun kaybolmasının üzerinden altı yılı aşkın bir zaman geçti. Bu süre boyunca hem biz kadınlar hem de Gülistan'ın ailesi "Gülistan Doku nerede?" diye ısrarla sormaya devam ettik.

Üç ay önce uzun süredir ilerlemeyen dosyada bir anda pek çok gözaltı olmaya başladı ve Erzurum Başsavcılığının, "karanlık ilişki ağları" olarak ifade ettiği bürokratik ağların varlığını da görür kıldı. Bu üç aylık süreçte korumalar, sağlıkçılar, emniyet mensupları, korucular, iş insanları ve bilişimcilerin de aralarında bulunduğu onlarca kişi gözaltına alındı.

Soruşturma sürecinde ortaya çıkan ilişki ağları, para trafiği ve alınan terfiler; karşımızda organize, devletin kendisine verdiği güçten beslenen politik bir örgütlülüğün varlığını gösteriyor. Bu örgütlülük; kadınlara yönelik şiddetin, tacizin ve kadın cinayetlerinin arttığı; suçluların cezasızlık politikalarından güç aldığı, iyi hal indirimleriyle cezasız bırakıldığı, kadınları koruyacak yasaların uygulanmadığı ve İstanbul Sözleşmesi'nden bir gecede çıkılan bir ülkede varlığını sürdürüyor. Bu yapı, altı yıl boyunca cezasızlık politikasından güç alarak hayatlarına devam etti ve terfi almaya devam etti.

Gülistan Doku'nun ablası Aygül

Doku yaptığı açıklamada "Kardeşim bir çembere alınmış; doktora gitmiş yok, polise gitmiş yok, biri görevini yapsa kardeşim hayatta olacaktı belki" diyor. Bu küçük kentte on yıllardır güvenlik, terör adı altında her tarafa kontrol noktası, kalekollar, her sokağa MOBESE'ler koydular.

Böyle bir atmosferde kadınlar için güvenli bir kentten söz edilebilir mi? Gülistan'ı korumayanların beslediği bu cezasızlık politikasıyla hesaplaşmadan kaybedilen kız kardeşlerimizin akıbeti gerçek anlamda ortaya çıkabilir mi? Dalga dalga süren ve devamının da geleceği anlaşılan bu operasyonlar, ortaya çıkan ilişki ağlarının nasıl bu kadar rahat hareket edebildiğini sorgulamadan, yalnızca "iyi niyetli" adli makam temsilcilerinin attığı adımlarla adalet sağlanabilir mi? Adil olan; suç örgütü gibi hareket eden, suçu örtbas etmek için elinden geleni yapan bu ilişki ağlarının içindeki kişilerin, altı yıl boyunca ellerini kollarını sallayarak hareket edemeyeceği bir ülke yaratmaktır.

Bedriye Doku, "Ben biliyorum Gülistan gelmez ama başka üniversite öğrencileri ölmesin, başka analar ağlasın" demişti. Artık gelinek noktada aile, yas hakkını istiyor. Bizler de bu hakkın bir an önce karşılık bulmasını ve "Gülistan Doku nerede?" sorusunun cevabının açıklığa kavuşmasını istiyoruz.

Etkin soruşturulmayan şüpheli ölümler kadın cinayetlerini geçti

Veriler de etkin soruşturulmayan şüpheli ölümlerin failleri cesaretlendirdiğini, kadın ölümlerinin soruşturulmadığını gösteriyor.

-2026 yılının ilk altı ayında 150 kadın cinayeti, 151 şüpheli kadın ölümü gerçekleşti.

-150 kadının yüzde 43'ü evli oldukları, yüzde yedisi boşandıkları erkekler tarafından öldürüldü.

-Öldürülen kadınların yüzde 61'i evlerinde, yüzde 52'si ateşli silahlarla öldürüldü.

-Şüpheli kadın ölümlerinin yüzde 61'inde ölüm nedeni tespit edilemedi, yüzde 92'sinde şüpheli ile yakınlığı tespit edilemedi. Şüpheli kadın ölümlerinin yüzde 16'sı yüksekten düşme, yüzde 11'i ateşli silah olarak ölüm nedenleri kayda geçti. Şüpheli ölümlerin yüzde 64'ü evde gerçekleşti.

-Geçmişte şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçen 12 kadının ölümünün kadın cinayeti olduğunun ortaya çıktığı belirtiliyor. Bunun, etkin ve ısrarlı soruşturma sonucu gerçeğin açığa çıkartılıp faillerin tespit edilebilir olduğunu gösterdiği raporda ifade ediliyor.

-2026 yılının ilk altı ayını kapsayan rapora göre öldürülen kadınların 10'unun 25 yaşından küçük. En az dokuz kız çocuğu öldürüldü. Öldürülen kadınların yüzde yedisi 65 yaş üstündeydi.

-En az 15 kadın adli sicil kaydı olan erkekler tarafından öldürüldü.

-10 kadın akrabası, dokuz kadın babası, altı kadın oğlu, iki kadın ise kardeşi tarafından öldürüldü.

Gülistan Doku soruşturmasında neler oldu?

Dosyadaki toplam tutuklu sayısı 20'ye yükseldi. Tutuklular arasında dönemin valisi Tuncel Sonel'in eşi Handal Sonel de yer alıyor. Aynı zamanda son operasyonla birlikte çok sayıda polis de gözaltına alındı.

■ Doku'nun kaybolmasının ardından altı yıl sonra 13 Nisan 2026'da, dönemin Tunceli Valisi Tuncay Sonel'in oğlu Mustafa Turkey Sonel'in, Gülistan Doku'nun eski erkek arkadaşı Zaynal Abarakov'un, Sonel'in arkadaşı Uğurcan Açıköz'ün, eski polis memuru Gökhan Ertok'un da aralarında olduğu 13 kişi gözaltına alındı. Soruşturmanın Nisan ayındaki bu ilk ayağında, şüpheliler arasında yer alan ve ABD'de bulunduğu tespit edilen Umut Altaş hakkında kırmızı bülten çıkarıldı ve ABD yetkilileri tarafından tutuklandı.

■ 20 Nisan'da Gülistan Doku'nun geçmişe dönük giriş ve sağlık kayıtlarını sildiği iddia edilen dönemin Tunceli Devlet Hastanesi Başhekimi Çağdaş Özdemir ve 17 Nisan'da dönemin Tunceli valisi Tuncay Sonel gözaltına alındı.

■ 21 Temmuz'da 5 ilde eski valinin eşi Handal Sonel, doktorlar ve güvenlik korucularının yer aldığı delil karartma odaklı operasyonda 15 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında üç doktor, bir hemşire, bir bilgi işlem görevlisi, beş veri giriş personeli, eski Tunceli Valisi Tuncay Sonel'in eşi Handal Sonel, Gülistan Doku'nun telefonuna müdahale ettiği değerlendirilen bilişim şirketinin sahibi, bir iş insanı ve üç korucu bulunuyor.

■ Eski Vali Tuncay Sonel'in dijital materyallerinin incelenmesi sonucunda Ankara merkezli operasyonla iki kişi daha gözaltına alındı.

Ve son olarak soruşturma sürecinde delillere müdahale ettiği şüphesi bulunan emniyet müdürü, amir ve polislerden oluşan kolluk görevlilerine yönelik 15 ilde düzenlenen operasyonda 18 kişi gözaltına alındı.

Çocukluğu yeniden

Av. Sevil Aracı

‘Çocukluk biyolojik bir yaş aralığından ibaret değildir. İşçi sınıfının çocuk emeğine karşı mücadelesiyle, kadınların bakımın toplumsallaştırılması talebiyle ve çocuk hakları mücadelesiyle kurulmuş bir koruma alanıdır.’

Bir çocuk ağır bir suç işlediğinde çocuk olmaktan çıkar mı? 14 yaşındaki bir çocuğun işlediği suçun ağırlığı onu 16; 16 yaşındaki bir çocuğun ise onu yetişkin yapabilir mi? Bu yazının hazırlandığı sırada Adalet Komisyonunda kabul edilerek Genel Kurul gündemine alınan Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, bu sorulara fiilen “evet” diyor. Teklif; çocuklara verilecek cezaların sınırlarını yükseltiyor, belirli suçlarda yaş küçüklüğü hükümlerinin uygulanmamasına imkan tanıyor, çocukluk dönemindeki mahkumiyetleri tekrerrüpe esas hale getiriyor. İnfazın kapalı ceza kurumunda başlamasını, eğitimevine geçişin “iyi hal” değerlendirmesine bağlanmasını öngörüyor.

Bu değişikliklerin tümü birlikte okunduğunda teklifin asıl yönelimi ortaya çıkıyor: Çocukluk, 18 yaşından küçük herkese ait nesnel bir hukuki statü olmaktan uzaklaştırılıp “hak eden” çocukların yararlanabileceği koşullu bir koruma alanına dönüştürülüyor. Oysa çocukların yetişkinlerden farklı hakları bulunduğu kabul edilmesi; çalıştırılmalarına, evlendirilmelerine ve yetişkinler gibi cezalandırılmalarına sınırlar konulması uzun toplumsal mücadelelerin kazanımlarıdır.

Çocukluk ezelden beri var olan bir hukuki statü değildir

Sanayi Devrimi’nin fabrikalarında çocuk, daha ucuz ve kolay denetlenebilir bir işçiydi. Yoksul çocuklar için “çocukluk”, çalışmadan geçirilebilecek ayrı bir yaşam dönemi değildi. İngiltere’de çocuk emeğinin sınırlanması, işçi sınıfının ve toplumsal reform hareketlerinin uzun mücadelesi sonucunda gündeme gelebildi. 1833 Fabrika Yasası dokuz yaşından küçük çocukların tekstil fabrikalarında çalıştırılmasını yasakladı; daha büyük çocukların çalışma sürelerini sınırladı ve çocuk işçiler için eğitim zorunluluğunu getirdi. Ardından gelen düzenlemeler çocukların ve gençlerin çalışma sürelerini giderek daralttı.

Bu kazanımlar bugünün ölçüleriyle yetersizdi. Fakat önemli bir ilkeyi hukuk alanına taşıdı: Çocuk, ailesinin geçim sıkıntısı veya işverenin ucuz emek ihtiyacı karşısında sınırsızca

tasarrufa konu olabilecek küçük bir insan değildi. Çocuğun gelişimi, eğitimi ve korunması toplumun ve devletin sorumluluk alanına giriyordu.

Çocuğun çalıştırılmasını sınırlamak ise tek başına yetmezdi. Çocuk çalışmayacaksa nasıl beslenecek, kim tarafından bakılacak, nasıl eğitim görecekti? Çocukluğun gerçek bir hak statüsüne dönüşebilmesi için bakımın, eğitimin ve sağlığın ailenin imkanlarına bırakılamayacağını kabul edilmesi gerekiyordu.

1917 Ekim Devrimi’nin ardından Sovyetler Birliği’nde eğitim, kreşler, çocuk yuvaları ve sağlık hizmetleri kamusal sorumluluk olarak örgütlendi; çocukların bakımı devletin görevi kabul edildi. Bakımın toplumsallaştırılması, kadınların eğitime, üretime ve siyasal yaşama katılabilmesinin de koşullarından biriydi. Bu anlayış uluslararası hukukta da karşılık buldu. 1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi çocukların gelişme koşullarının sağlanması, aç ve hasta çocukların korunması gerektiğini ilan etti. 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi ayrım gözetmeme, eğitim, sosyal güvenlik ve sağlıklı gelişme ilkelerini benimsedi. Ancak bildireler devletler bakımından bağlayıcı değildi.

1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile 18 yaşından küçük herkes çocuk kabul edildi; çocuk kendisine ait hakları bulunan bir kişi olarak tanındı ve üstün yararı temel ilke haline geldi. Çocuk adaletinde amaç yalnız cezalandırmak değil, çocuğun onurunu korumak ve toplumla bağ kurmasını sağlamaktır. Özgürlüğünden yoksun bırakma ancak son çare olarak uygulanabilirdi.

“Suça sürüklenen çocuk” kavramı da bu tarihsel kavrayışın ürünü olup çocuğu işlediği suçla özdeşleştirmek yerine, onu suçla buluşturan toplumsal koşulların ve devletin koruma sorumluluğunun sorgulanmasını gerektirir.

Çocukluk suçun ağırlığına göre geri alınabilir mi?

Teklif sahipleri çocukları suçtan korumayı amaçladıklarını söylüyor. Düzenlemede silahların çocukların ulaşamayacağı biçimde saklanması, çocuklara kesici alet satışının yasaklanması gibi hükümler de var. Fakat teklifin bütünü, çocuğa özgü ceza rejimini daraltıyor ve kapatmayı esas haline getiriyor.

Teklif hem 12–15 hem de 15–18 yaş grubundaki çocuklara verilebilecek ce-

zaların sınırlarını yükseltiyor. Kasten öldürme ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçlarında ise hakime, 15–18 yaşındaki çocuk hakkında yaş küçüklüğü hükümlerini uygulamama; ceza sorumluluğu bulunan 12–15 yaşındaki çocuğa da bir üst yaş grubunun ceza rejimini uygulama yetkisi veriyor. Oysa farklı ceza rejimi, çocuğa işlediği suç hafif olduğu için tanınmış bir hoşgörü değildir. Çocuğun algılama, sonuçları değerlendirme, dürtülerini denetleme ve davranışlarını yönlendirme kapasitesinin gelişme halinde olduğu kabulüne dayanır. Suçun ağır olması bu gerçeği ortadan kaldırmaz. 14 yaşındaki bir çocuk ağır suç işlediğinde 16; 16 yaşındaki çocuk da yetişkin olmaz.

Fiilin ağırlığı temel cezada zaten karşılığını bulur. Aynı ağırlığın yaş güvencelerini kaldırmak için de kullanılması, çocuğun ikinci kez cezalandırılması anlamına gelir.

Üstelik bu sonuç kastın ağırlığı, amaç ve saik, suçun işleniş biçimi ve önceki mahkumiyet gibi geniş ölçütler üzerinden hakimın takdirine bırakılarak aynı yaştaki ve benzer gelişim düzeyindeki çocuklar hakkında farklı kararlar verilmesi mümkün hale getiriliyor. Çocukluk statüsünün sonucu, yaş gibi nesnel bir olguya değil, yargıcın değerlendirmesine bağlıyor.

Çocuğu geçmişindeki fiile sabitlemek

Bugün 18 yaşından önce işlenen

tanımlamak

Fotoğraf: Evrensel

fiiller, daha sonra işlenen suçlar bakımından tekrare esas alınmıyor. Teklif bu sınırı 15 yaşa indiriyor. Böylece 15 yaşını doldurmuş bir çocuğun mahkumiyeti, sonraki yargılamalarda infaz rejimini ağırlaştırabilecek.

Bu değişiklik, çocuk hukukunun temelindeki gelişme ve değişme olasılığının kabulünü tersine çeviriyor. Tekerrür, çocuğu geçmişteki davranışından ibaret sayarak çocukluk dönemindeki fiili gelecekteki tehlikeliliğin göstergesine dönüştürüyor.

Teklifin gerekçesi düzenlemeyi, suç örgütlerinin çocukları tekrar tekrar kullanmasını önleme amacıyla açıklıyor. Ancak devletin görevi çocuğu suç örgütlerinden korumak ve çocuğun o çevreden çıkabileceği koşulları yaratmaktır. Aksi, örgütlü suçun sorumluluğunu yetişkinlerden ve kamudan alıp çocuğun sırtına yüklemektir.

Önce kapat, sonra eğitime layık olup olmadığına karar ver

Aynı tersine dönüş infaz sisteminde de görülüyor. Mevcut sistemde çocuk hükümlülerin cezalarının çocuk eğitimeverlerinde infaz edilmesi esas. Teklif ise infaza kapalı ceza infaz kurumunda başlanmasını, çocuğun ancak "iyi halli" bulunduğu eğitimine ayrılmasını öngörüyor.

Böylece eğitimevinde infaz, çocuğa özgü infaz rejiminin başlangıç nok-

tası olmaktan çıkar; çocuğun kapalı kurumda göstereceği uyum karşılığında yararlanabileceği koşullu bir olanağa dönüşür. "İyi hal" değerlendirilmesinin kurum kurallarına uyum üzerinden yapılması ise eşitsiz sonuçlara yol açar. Travma, bağımlılık, ruhsal sorun veya davranış güçlüğü yaşayan çocuklar, en fazla desteğe ihtiyaç duyanlar oldukları halde kapalı kurumdan çıkmaları en güç olanlar haline gelir.

Bütün bu düzenlemeler aynı cümlede birleşiyor: Çocuklara özgü hukuk, bütün çocuklar için geçerli bir güvence olmaktan çıkarılıp suçun adına, çocuğun geçmişine ve kurum içindeki davranışlarına göre daraltılabilen bir ayrıcalığa dönüştürülüyor.

Devletin sorumluluğundan çocuğun sorumluluğuna

Teklifin gerekçesinden, çocukların suça sürüklenmesinin nedenlerinin pekala bilindiği anlaşıyor. Yoksulluk, aile içi sorunlar, okuldan kopma, bağımlılık, dijital ortamlar, akran etkisi ve suç örgütlerinin çocukları kullanması gibi nedenler metinde açıkça sayılıyor. Çocuğun suça ilişkisinin toplumsal koşullar ve yetişkinlerin müdahalesi içinde şekillendiği kabul ediliyor.

Fakat bu tespitin ardından yoksulluğu azaltacak, çocuğun okulda kalmasını sağlayacak bağlayıcı politikalar gelmiyor. Mahallelerde yeterli uzman görevlendirilmesi; ücretsiz kültür, sanat ve spor

alanları açılması; okullarda ücretsiz bir öğün yemek verilmesi, okuldan kopuşu önleyecek destek hizmetleri öngörülüyor. Yoksulluk ve güvensizlik düzenine dokunulmazken çocuğun cezası artırılıyor.

Bu sorumluluk değişimi teklifin dilinde de görülüyor. Mevzuattaki "suça sürüklenen çocuk" tanımı çıkarılarak yerine "adli süreçteki çocuk" tanımı getiriliyor. Teklif sahipleri bunun masumiyet karinesini koruyacağını savunuyor. Oysa "suça sürüklenen çocuk", çocuğu işlediği ileri sürülen fiille özdeşleştirmekten kaçınan bir kavramdır.

Daha önemlisi, "suça sürüklenme" çocuğu bu noktaya getiren koşulları görünür kılar: Çocuğu kim sürükledi? Hangi yoksulluklar, hangi yetişkinler, hangi kurumların ihmali onu suça buluşturdu? "Adli süreçteki çocuk" ise yalnızca çocuğun yargı mekanizması içindeki yerini tarif eder. Artık çocuğun neden burada olduğu değil, hakkında hangi işlemin yapılacağı konuşulur.

Çocuk hukukunun tarihsel gelişimi, çocuğun davranışları karşısında yetişkinlerin, toplumun ve devletin sorumluluğunu büyüttü. Teklif bunun tersini yapıyor: Devletin önleme ve koruma sorumluluğunu küçültürken çocuğun cezai sorumluluğunu büyütüyor.

Koruma mı, gözetim ve disiplin mi?

Teklifte "yönlendirme tedbirleri"

adı altında yeni uygulamalar da var. Ceza sorumluluğu bulunmayan çocukların sosyal hizmetlerde görevlendirilmesi, okuma faaliyetlerine katılması, çevre temizliği yapması, bağımlılık tedavisine yönlendirilmesi ve dijital risklerden korunması öngörülüyor.

Çocuğun kültür, kitap ve sporla buluşması; bağımlılık yaşayan çocuğun tedaviye erişmesi gereklidir. Ancak bunların kamu hizmeti olarak değil, adli süreç sonunda saatle ölçülen zorunluluklar biçiminde düzenlenmesi koruma ile cezalandırma arasındaki sınırı bulanıklaştırıyor.

Burada çocuğa sosyal hak sunan değil; onu izleyen ve uyum göstermediğinde karşısına kolluğu çıkaran bir devlet modeli beliriyor. Dijital takibin sınırları da yeterince açık değil; koruma amacı ölçüsüz gözetimin gerekçesi haline gelebilir.

Devlet çekilirken yük yine kadınlara kalıyor

Teklif, ailenin çocuğa karşı bakım ve destek yükümlülüklerini yerine getirmemesine ilişkin cezaları artırıyor. Ancak kamusal destek mekanizmaları güçlendirilmeden ailenin cezai sorumluluğunun büyütülmesi, çocukların yaşadığı toplumsal sorunları yeniden evin içine kapatma tehlikesi taşıyor.

Çocuğun okuldan kopmaması, bağımlılıktan ve suç örgütlerinden korunması, cezaevi ziyaretlerinin yapılması ve tahliye sonrasında yeniden hayata tutunması "ailenin görevi" sayıldığında, bu görevleri fiilen kimin üstleneceğini biliyoruz. Okul ve hastane yollarıyla, sosyal hizmet kurumlarıyla, karakol ve adliye kapıları ile çoğunlukla anneler uğraşıyor.

Devlet ücretsiz, sürekli ve nitelikli bakım ile sosyal destek hizmetlerinden çekildikçe çocukların yaşadığı her sorun annenin yetersizliği gibi gösteriliyor. Teklif çocuğu daha ağır ceza ve infaz koşullarıyla karşı karşıya bırakırken sürecin maddi ve duygusal enkazını da kadınların omuzlarına yüklüyor.

Savunduğumuz cezasızlık değil, çocukluk hakkı

Bu düzenlemelere yöneltilen her itirazın karşısına aynı soru çıkarılacaktır: "Ağır bir suç işleyen çocuk cezasız mı kalsın?"

Mevcut hukukta ceza sorumluluğu bulunan çocukların fiilleri yaptırımsız değildir; ağır suçlara bugün de uzun süreli hapis cezaları verilmektedir. Tartıştığımız şey, çocuğun ceza sorumluluğunun yetişkinle aynı esaslara göre değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve işlediği fiil nedeniyle çocuklara özgü hukuki güvencelerden mahrum bırakılıp bırakılamayacağıdır.

Mağdurun adalet talebi değerlidir ve görmezden gelinemez. Fakat mağdurun acısıyla çocuk hakları arasında zorunlu bir karşılık yoktur. Suçun nedenlerini ortaya çıkarmak, tekrarını önlemek, mağdurun zararını gidermek ve çocuğun topluma yeniden bağ kurmasını sağlamak adaletin parçasıdır.

Kaldı ki daha uzun hapis cezalarının çocukları suçtan uzaklaştırdığına dair bir güvence de yoktur. Kapalı kurumlar ise onları eğitimden, ailelerinden ve toplumsal yaşamdan uzaklaştırır. Çocuğun değişme ihtimalini güçlendirmeyen ceza, toplumu daha güvenli kılmaz.

Çocukluk hakkı yalnız "masum" veya yetişkinlerin korunmaya layık gördüğü çocuklara ait değildir. En ağır fiili işleyen, en çok öfke duyulan, yaşamı boyunca en az korunmuş çocuk da çocuktur. Hukukun temel ilkeleri tam da toplumun öfkesinin yükseldiği yerde gereklidir. Bir hakkın gerçek bir hak olup olmadığı, en zor durumda olanlar için de geçerli olup olmadığıyla anlaşılır.

Çocukluk biyolojik bir yaş aralığından ibaret değildir. İşçi sınıfının çocuk emeğine karşı mücadelesiyle, kadınların bakımın toplumsallaştırılması talebiyle ve çocuk hakları mücadelesiyle kurulmuş bir koruma alanıdır. Bu alanın sınırları, çocuğun işlediği fiile göre yeniden çizilemez.

Bugün savunduğumuz yalnız suça temas eden çocuklar değildir. Bütün çocukların, ne yaşamış ve ne yapmış olurlarsa olsunlar, çocuk olmaktan doğan haklarının pazarlık konusu yapılamayacağını savunuyoruz. Çünkü çocukluk, iyi davranış karşılığında kazanılan bir ayrıcalık değil; hiçbir çocuğun elinden alınamayacak bir haktır.

Çocukları suça iten kim?

Sultan Saygılı

Eğitim Sen Ankara
1 No'lu Şube Eğitim Sekreteri

Çocuklar doğuştan suçlu değildir, çoğu zaman içinde bulundukları koşullar nedeniyle suça sürüklenir. Bu nedenle “çocuk suçluluğu” yerine “suça sürüklenen çocuk” kavramı kullanılmaktadır. Çünkü bir çocuğun suça yönelmesinin arkasında yalnızca bireysel tercihler değil; eğitim politikalarından ekonomik koşullara, aile yapısından sosyal çevreye kadar uzanan çok katmanlı nedenler bulunmaktadır.

Bu nedenler arasında eğitim sisteminin ayrı bir yeri vardır. Okul yalnızca akademik bilgi verilen bir kurum değildir; aynı zamanda çocukların kendilerini değerli hissettikleri, toplumsal kuralları öğrendikleri ve geleceklerini şekillendirdikleri bir yaşam alanıdır. Ancak eğitim sistemi fırsat eşitliğini sağlayamaz, rehberlik hizmetlerini güçlendiremez ve çocukların sosyal-duygusal gelişimini ihmal ederse, okul koruyucu bir ortam olmaktan uzaklaşabilir.

Türkiye’de eğitim politikaları uzun süredir tartışmaların odağındadır. Eğitimin amacı, özgür düşünen ve kendini geliştirebilen bireyler yetiştirmek mi, yoksa belirli bir anlayış doğrultusunda şekillenen nesiller oluşturmak mı? Bu soruya verilecek yanıt, eğitim sisteminin niteliğini belirlediği kadar toplumun geleceğini de etkilemektedir.

Öte yandan çocukları suça sürükleyen nedenleri yalnızca eğitim sistemiyle açıklamak mümkün değildir. Yoksulluk, aile içi sorunlar, ihmal, istismar, akraba baskısı ve psikolojik problemler de en az okul kadar belirleyici unsurlardır. Bu nedenle çözüm; eğitim, sosyal hizmetler, psikolojik destek ve adalet mekanizmalarının birlikte çalışmasını gerektirir. Ayrıca çocuklara yönelik politikalar değerlendirilirken ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları da göz ardı edilmemelidir.

Eğitim sisteminde çocukların birey olma bilincini geliştirmesi hedeflenmesine rağmen uygulamada bunun tam tersi örneklerle karşılaşılmaktadır. Seçmeli derslerin ve kulüp çalışmalarının öğrencilerin gerçek tercihlerini yansıtmaması, kulüplerin işlevsiz hale gelmesi ve çocukların karar süreçlerine katılamaması, bireysel gelişimi sınırlandırmaktadır. Böyle bir ortamda çocukların sorumluluk alma, kendini ifade etme ve demokratik katılım becerileri de zayıflamaktadır.

Toplumsal eşitsizlikler çocukları etkiliyor. Bunun yanında sınav odaklı eğitim anlayışı, çocukların akademik başarısını tek ölçüt haline getirirken sanat, spor, gezi ve kulüp etkinlikleri gibi kişisel gelişimi destekleyen alanları geri plana itmektedir. Oysa bu etkinlikler çocukların iletişim kurmasını, empati geliştirmesini, sorun çözme becerilerini artırmasını ve toplumsal kuralları içselleştir-

mesini sağlayan önemli araçlardır.

Toplumsal eşitsizlikler de çocukların yaşamını derinden etkilemektedir. Bir çocuğun okulda sağlıklı bir öğün yemeğe ulaşmadığı, diğerinin ise her türlü eğitim desteğine sahip olduğu bir ortamda fırsat eşitliğinden söz etmek güçtür. Sosyal ve ekonomik imkanlardaki bu farklılıklar, çocuklar arasında dışlanma, zorbalık ve şiddeti besleyebilmektedir. Sorunun nedenlerini ortadan kaldırmak yerine yalnızca sonuçlarına odaklanmak ise kalıcı çözümler üretmemektedir.

Çocukların içinde büyüdüğü koşulları da tartışmalıyız

Araştırmalar, çocukları koruyan unsurun korkuya ve cezaya dayalı bir eğitim değil; sevgiyle sınır koyan, eleştirel düşünmeyi teşvik eden, güçlü rehberlik hizmetleri sunan ve spor ile sanatla desteklenen okul ortamı olduğunu göstermektedir. Çocuklar yasaklarla değil, kendilerine değer verildiğini hissederek topluma bağlanırlar.

Sonuç olarak, çocukların suça sürüklenmesini önlemek istiyorsak yalnızca cezaları değil, çocukların içinde büyüdüğü koşulları da tartışmak zorundayız. Asıl soru şudur: Nasıl bir gelecek istiyoruz? İtaat eden bireyler mi, yoksa düşünen, sorgulayan, üreten ve topluma güvenle katılan yurttaşlar mı? Bu soruya verilecek yanıt, yalnızca eğitim sisteminin değil, toplumun geleceğini de belirleyecektir.

Ömrümüzü yedin LGS

✉
İşçi bir kadın
İstanbul-Tuzla

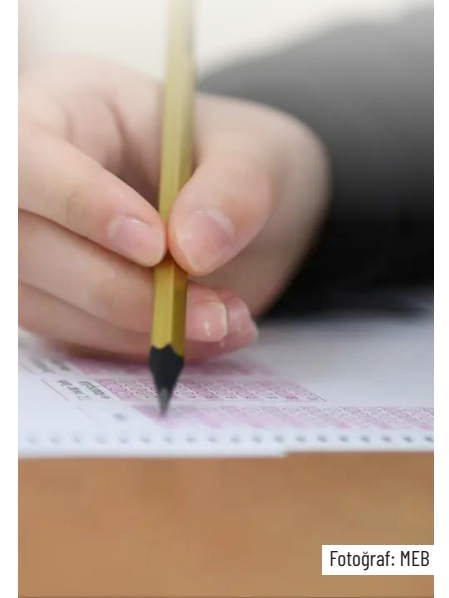
Geldik gene bir LGS sendromuna. İki yıl önce de yaşadık bu durumu. Koskoca bir yıl durmadan nefes almadan test çöz, deneme sınavlarına gir, kütüphaneye git gel, o yayın bu yayın derken kabus dolu bir yıl yaşadık çocuklara. Kaldı ki aldığımız her kaynak kitap da hatırı sayılır bir para. Kabus sonrası sınav. Panik yapma, heyecanlanma, sınav stresini yönet, sonrasında da “Ne olursa olsun önemli olan sensin” dedik çocuklarımızı. Bu yaştaki bir çocuğa böyle bir stres yükleyip sonunda da “Önemli olan sensin” desek de buna kim inanır? Bu kadar stresi hayatının hangi aşamasında aşacak bu çocuklar?

Biz velileri de es geçemiyorum. İster istemez işimizi mesaimizi ona göre planladık. İster istemez ne yapsak yanlış olan bir yıl yaşamasına sebep olduk çocukların. Bu yarış kazanacak, nitelikli bir liseye gidecek; başka yolu yok. Hakkaten yok mu?

Sonrasında puanlar açıklandı, duruma göre gayet iyi bir puan olsa da bu defa başka dertler başladı. Okula nasıl gidecek? Tuzla’da oturuyoruz ve iş saatinde en az bir, bir buçuk saat otobüsle gitmesi gerekecek. Okulda ne yiyecek bu çocuklar? Her gün ne kadar harçlık vermem gerekecek? Hani bir öğün ücretsiz yemek talebimizi reddeden bakanlarımız ne der bu konuda acaba?

Daha eğitim yılı başlamadan kafamızda bir dünya sorun. Bizler de “Eve en yakın okul en iyi okuldur” diyerekten, aldığı puanların altında, evimize en yakın ya da ulaşımı evimize uyan okul tercihlerinde bulunduk. Hakkı olarak çocuğumun sorduğu soru havada asılı kaldı:

“Ben boşuna mı çalıştım?”

Fotoğraf: MEB

Fotoğraf: Unsplash

Hayal olmaktan çıkan emeklilik:

Bir hak mücadelesi

Emine Uyar
İzmir

Sosyal güvenlik sistemleri, Sanayi Devrimi sonrası işçi sınıfının ortaya çıkışı ve sınıf mücadelesi ile gündeme gelmiştir. Yaşayabilecek kadar gelir ve sağlık hakkından yararlanmayı içeren bir sosyal güvenlik hakkıdır emeklilik.

İlk sosyal güvenlik sistemi 19. yüzyılın sonlarına doğru Almanya’da, 20. yüzyılın başında İngiltere’de gerçekleşmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 1952 tarihli 102 sayılı sözleşmesinde sosyal güvenlik kavramına en geniş şekilde yer vererek temel düzenlemeyi yapmıştır. Türkiye’de 1936 tarihli 3008 Sayılı İş Kanunu ile ilk kez Türkiye’de sosyal sigortaların kuruluşu ve sosyal sigortalara ilişkin temel ilkeler öngörülmesine rağmen sistem 1945 yılına kadar oluşturulamamış, sosyal güvenlik hakkı ilk kez 1961 Anayasası’nda yer almıştır.

Dönemin iktidarının 1999 depremini fırsat bilerek çıkardığı “mezarda emeklilik yasası” ile ülkede emeklilik yaşı hâlihazırda kadınlarda 58, erkeklerde 60.

2036 yılından itibaren ise daha da artırlacak, 2048’de ise kadın ve erkek emeklilik yaşı 65’te eşitlenecek.

Ülkede her işçi, gelirinin yüzde 37,5’ini SGK ve işsizlik primi olarak ödüyor. Yani işçi çalışırken ücretinden ciddi bir miktarı, çalışamaz duruma geldiğinde yaşamını sürdürebilmek için ayırmış oluyor. Emeklilik hakkı aslında işçi kuşaklarının bir dayanaşması. SGK’yi ödedikleri primlerle var edenler işçiler. 2005 yılına kadar hastaneleri de vardı (SSK Hastaneleri) ama AKP iktidarı, o hastaneleri gasbederek Sağlık Bakanlığına bağladı, sonrasındaki süreçte de hastaneler çeşitli biçimlerle özel sektöre peşkeş çekilmeye devam ediyor.

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) ve Tamamlayıcı Emeklilik Sistemi (TES) gibi uygulamalarla işçilerin kıdem tazminatı hakları ortadan kaldırılmaya, sosyal güvenlik ve emeklilik hakkı sermaye için yeni kazanç kapısı haline getirilmeye çalışılıyor. Bu iki sistem de özünde sosyal güvenlik hakkını ortadan kaldırmak anlamına geliyor.

Oysa sosyal güvenlik ve emeklilik hakkı; vazgeçilmez ve devredilemez, temel bir sosyal hak.

İşçi ve emekçilerin en sağlıklı ve güçlü olduğu dönemde alın teri döküp dirsek çürüterek, gece gündüz çalışıp yıllarca primlerini eksiksiz ödeyerek kazandığı emeklilik hakkı, bugün iktidar tarafından bir yük, bir maliyet ve lütuf gibi sunuluyor.

Dinlenme değil, geçim derdi

Bugün işçi ve emekçiler; giderek yaygın-

Fotoğraf: Ekmeke ve Gül

laşan esnek, güvencesiz, sözleşmeli, kısmi süreli işler dolayısıyla emekli olup olamaya-çağını, hangi yaşta emekli olacağını bilemez durumda. Mevcut emeklilik sisteminde emekli aylığı bağlama oranının giderek düşmesi nedeniyle, işçi ve emekçilerin çalışırken aldığı ücret ile emekli olduğunda aldığı ücret arasındaki makas da giderek artıyor.

Sermayenin iktidarı AKP tarafından toplumun üzerinde bir yük gibi gösterilmeye çalışılan emeklilerin büyük bir çoğunluğu; açlık, yoksulluk sınırlarına yaklaşmadığı gibi asgari ücretin de fersah fersah altında bir ücretle yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Emeklilik olabildiğince erteleniyor ya da emekli olduktan sonra da çalışmaya devam ediliyor.

Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK) güncel verilerine göre, dul ve yetim aylığı alan hak sahipleri dahil toplam emekli sayısı yaklaşık 17 milyon civarında. Sadece emeklilik aylığı alanların sayısı yaklaşık 12,2 milyon. Yine TÜİK’in 2025 yılı verilerine göre yaşlı nüfus oranı yüzde 11,1.

Emeklilik yalnızca gelir kaybına değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin ve statünün değişmesi, sosyalleşme sürecinin yeniden şekillenmesi gibi önemli dönüşümlere yol açan bir dönem.

Zamanını dilediğince değerlendirebilme, yeni hobiler edinme, hayalleri gerçekleştirme dönemi olması gereken dönemde de sömürü koşulları devam ediyor ne yazık ki. Dergimize gelen mektuplarda da görüldüğü gibi ya çalışarak ya torun bakılarak, evde bir yere çıkılmadan, marketlerde, çarşı ve pazarda ucuz ürün kovalayarak geçirilen bir dönem durumunda.

Aktif bir emeklilik ve yaşlılık için olanaklar sağlamak, yaşam kalitesini artırmak, sosyalleşme için alan yaratmak, sağlık ve sosyal hizmetleri geliştirmek, ekonomi ve ulaşım sorunlarına çözümler getirmek gerekiyor. Bunun için de merkezi ve yerel

yönetimlerin emekliler ile ilgili ciddi sosyal politikalar geliştirmesi, destekleri artırması gerekli. Birkaç belediyenin hayata geçirdiği, hizmetlerin ücretsiz olduğu emekliler lokali vb. alanların çoğaltılması, bedensel, zihinsel ve sosyal hareketlilik yaratacak programlar içermesi, merkezlerin buna uygun planlanması, yaşlıların biyolojik ve psikososyal ihtiyaçlarına göre tasarlanması gerekiyor. Bu merkezler yaşlılıkta kamusal hayatın yeniden kurulması için son derece kıymetli araçlar.

Keza yalnız kalan yaşlılar için yeterli sayıda ve nitelikli bakımevleri açmak, evde bakım hizmetlerini geliştirmek de önemli.

Çözüm: topyekün mücadele ve örgütlenme

Türkiye’de ve dünyada sosyal güvenlik ve emeklilik politikalarının işçiler ve emekçiler lehine güçlendiği zamanlar, sosyal devlet uygulamalarının geliştiği dönemlerdi.

Sosyalizmi engellemek, kapitalizmin krizlerini aşmak üzere 1980’lere kadar sosyal devlet uygulamaları gelişti. Bu dönem işçi sendikalarının da güçlü olduğu ve işçi sınıfının politik örgütlenme düzeyinin yüksek olduğu dönemlerdi. Neoliberal politikaların uygulanmaya başlandığı 1980’den sonra ise haklar önce tartışmaya açıldı, sonrasında geriletildi.

Tarihsel süreç, çalışan işçinin haklarının genişlediği dönemde emeklilik ve sosyal güvenlik hakkının da geliştiğini gösteriyor. Esnek, güvencesiz çalışma, kıdem tazminatına saldırı koşullarında ise emeklinin payına yoksulluk sınırının altında bir maaş ve emekli adayları için bugünleri de aratacak düzenlemeler düşüyor.

Bu nedenle emeklilikte, emeklilik hayallerinin gerçekleşmesinin yolu işçilerin, emekçilerin, emeklilerin hep birlikte topyekün mücadelesinden geçiyor.

Fotoğraf: ANKA

Emekliliği böyle hayal etmemiştim

Emekli sağlık emekçisi Orkide
İzmir

16 yıl Çukurova Üniversitesi Balcalı Hastanesinde, 14 yıl Dokuz Eylül Üniversitesi Hastanesinde olmak üzere toplam 30 yıl çalıştım. 30 yıl boyunca işimi severek yaptım. Pandemi süreci geldi. Ancak pandemiden dolayı sanırım bir tükenmişlik hissettim. Emekli olmamdaki en büyük etken buydu. Emeliğimin karşılığını alamadığımı düşünüyordum; değer bilmezlik hissediyordum. Bir gün daha çalışmak istemedim. Pandemi döneminde emeklilik, rapor alma ve izin yasaklandı. Onlar da büyük etken oldu. 2021 yılının ağustos ayında emekli oldum.

Kuş kadar emekli maaşı ve yeniden çalışma zorunluluğu

İşimi özleyeceğimi biliyordum, 18 yaşım-dan beri çalışıyordum. Emekliliğim sadece dört ay sürdü. Üniversite hastanesindeki bölüm hocamın ricası ve biraz da ekonomik sebeplerle tekrar çalışmaya başladım. Büyük oğlum evlenecekti, küçük oğlum üniversiteye hazırlanıyordu. Kuş kadar emekli maaşı yetmiyordu.

Emekli olduktan sonra iş aramadım, iş beni buldu. Özel bir laboratuvar da iş bulmuştum. Yeni açılmıştı, ilk ve tek personeli

Görsel: Gemini ile oluşturulmuştur

bendim. Ben çekip çeviriyordum. Asgari ücretten daha yüksek bir maaş aldım ama tatmin edici değildi. Zorunluluktan burada üç yıl sekiz ay çalıştım. Sömürüye dayalı bir sistem vardı. Emekli maaşı ile başka bir şehirde üniversitede çocuk okutmak ve evlenecek olan çocuğum için yeni bir ev kurmak çok zordu, o yüzden çalışmak zorundaydım.

Ancak şartlar çok ağırdı, laboratuvarın bütün yükü benim üzerimdeydi. Hasta karşılamaktan, telefonları yanıtlamaktan tutun, laboratuvara malzeme temin etmeye kadar olan işleri ve bunun dışında pek çok şeyi yaptım. Bütün enerjimi sömürdüm, bana ait hayatım kalmadı. Haftanın altı günü tam

gün çalışıyordum ama yetmiyordu; fazla mesaiye kalmam gerekiyordu ve fazla mesai ücreti de almıyordum.

'Biz bir aileyiz' klişesi

Bir süre sonra yapmam gerekenler zaten buymuş gibi davranılmaya başlandı. Mesai bitiminde çıktığımda patron ve müdür yadırgamaya başladılar. Benden sürekli özveriyle çalışmamı istediler. Lafa gelinece "Biz bir aileyiz" dediler ama hep üvey evlat muamelesi gördüm. Dayanamadım. Ayrı-lırken benim için "hayırlı olsun" demeleri yeterliydi. Bana taahhüt ettikleri hiçbir şeyi yerine getirmedikleri halde tazminatımı

vermediler. Biriken primlerimi ödemediler. Hatta işi bırakarak onları zor durumda bıraktığımı ileri sürdüler. Şu anda mahkemede davamız devam ediyor.

Emeklilik yerine torun bakımı ve ikinci mesai

Dişimi sıkıp çalışmaya devam ederdim çünkü geçinmek gerçekten çok zor. Bu arada torunum oldu. Şu an torun bakıyorum; bakmak zorundayım çünkü oğlumun eşi de bir sağlık emekçisi ve çok yoğun şartlarda çalışıyor. Bebek hâlâ emiyor. Kurumunda bebeğini emanet edebileceği bir yer yok. Kiraların yüksek olmasından dolayı hastaneye yakın bir evde oturamıyorlar. Süt iznini bile çok düzgün kullanamıyor. Bakıcı ücretleri de karşılayabilecekleri rakamlar değil. Bebeği bana emanet ettiler.

Çocuklarım maalesef benim yakınım da oturamıyor. Hafta içi kendi evimde kalamıyorum, sadece hafta sonu evime gelebiliyorum. Ne kadar zor şartlarda çalışmış olsam da çalışırken daha az yoruluyordum diyebilirim.

Emekliliği hiç böyle hayal etmemiştim. Gezmek istiyordum; göremediğim yerleri görmek, yapamadığım şeyleri yapmak istiyordum. Kendime zaman ayırmak istiyordum ama maalesef emeklilik böyle değilmiş.

'Orta direk' çöktü, açlar ordusu büyüyor

Pelin Alpdag
İzmir

Geçen yıl, yılların tükenmişliğiyle 36 yılı geride bırakıp iktidarın "yok" saydığı emekliler ordusuna katıldım. Sürekli bir şeyleri düzeltiyormuş gibi yapan saray ve şürekası en düşük emekli maaşını 23 bin liraya çıkardığını zafer çiğlikleri ile ilan ederken emekçi/emekliler kirasını ödeyemiyor, geçim sıkıntısı ile boğuşuyor ve kamusal kaynaklardan yararlanamaz hale geliyor. Toplanan vergiler ve diğer kaynaklar ise sermayeye peşkeş çekiliyor, savaş ekonomisine aktarılıyor.

Sendikalar her yıl temmuz ayında yıllık açlık ve yoksulluk sınırlarını açıklar. İçinde bulunduğumuz yılda açlık sınırı 48 bin 819 lira, yoksulluk sınırı ise 120 bin 669 lira olarak kayıtlara geçiyor. Hani geçmişte sermayenin bir numaralı temsilcisi, patronların göz bebeği, 24 Ocak kararlarının mimarı "Tombul"un "orta direk" diye tabir ettiği kamu emekçisi/emeklisi açlar ve yoksullar ordusuna katıldı.

Gelenen süreçte vergi istisnaları ve teşvikleri ile patronlar ihya olurken emekçilerin ve emeklilerin maaşları her geçen gün erimeye devam ediyor. Türkiye gıdadan kiraya enflasyonun her türünde AB ve OECD ülkelerini sollayarak açık ara birinci sıraya yerleşmiş durumda.

Uygulanan düşük ücret politikaları ile kamu emekçisi ve emeklisi derin bir yoksulluğa

sürüklenirken iktidar bizi görmezden geliyor. Çözümü ise baskıyı artırmakta, demokratik hak ve özgürlüklerimizi kısıtlamakta arıyor.

Biz emekçiler/emekliler biliyoruz ki sorunlarımız ortak; düşük ücret, pahalılık, güvencesizlik ve baskılar... Bu durumda bana göre sendikal ayrımları anlamsızlaştırıyor. Diğer bir deyişle; kalıcı kazanımların elde edilmesi, kamusal hizmetlere erişimin sağlanabilmesi, ekonomik kayıpların giderilebilmesi ancak ve ancak birleşik mücadele hattını örmele mümkün olacaktır. Sadece maaş hakkını savunan değil; aynı zamanda barınma, sağlık, demokratik hak ve özgürlüklerin savunulduğu, ezcümle işçi sınıfının önderliğinde, birleşik emek hareketinin öncülüğünde "genel direniş" ile özlediğimiz yarınlara ulaşacağımızı aklımızdan çıkarmayalım. Ben; belli günlerde işçi sınıfının yanında olan, geri kalan günlerde iç hesaplarıyla oyalanan düzen partileri ve sendikaları yerine işçi sınıfının vücut bulmuş hali olan işçi sınıfının biricik partisi ile devam ediyorum. Biliyorum ki birleşe birleşe kazanacağız, yeter ki gücümüze

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

AKP'li yıllarda emeklilik

Fotoğraf: Pexels

İsteğe bağlı sigorta prim oranının yüzde 33'e yükselmesi ve aylık taban prim tutarının 10 bin 899 liraya ulaşması, ev işçisi kadınların emekliliğe erişimini imkansız hale getiriyor. DİSK/Genel-İş verilerine göre kısmi zamanlı çalışan 2 milyon 237 bin kadın, eksik prim günlerini tamamlayamıyor. 2023 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi tarafından vaadedilen devlet destekli emeklilik düzenlemesi üç yıldır yasalaşmadı; MHP Milletvekili Naci Şanlıtürk Şubat 2026'da yeni bir kanun teklifi sundu. Yüksek prim maliyetlerinin yoksul kadınlar için emekliliği erişilemez kılıyor.

2008 yılından bu yana emekli aylıklarında düzenli ve sistematik bir düşüş yaşanıyor. Sosyal Güvenlik Kurumunun (SGK) bütçe verileri incelendiğinde, son 10 yılda emekli aylıklarını karşılama oranının yükseldiği görülüyor. Bu tablo, emekli aylıklarının SGK'ye eskiye oranla daha az yük getirdiğini ortaya koyuyor; zira maaşlar bilinçli bir politikayla sürekli olarak aşağı çekiliyor.

Buradaki temel amaç, emekli aylıklarını giderek düşürmek ve "emeklilik" hakkını kademeli olarak bir tür "sosyal yardıma" dönüştürmek. Bundan 15 yıl önce, ailedeki tek bir bireyin çalışmasıyla dört kişilik bir aile asgari ölçülerde geçinebilirken; bugün eve giren tek bir aylıkla aynı aileyi geçindirmek imkânsız hale geldi. Mevcut durumda en düşük emekli aylığının 14 bin 600 lira olduğu ve emeklilerin büyük çoğunluğunun bu rakama yakın maaşlar aldığı göz önüne alındığında, bu gelirle bırakın dört kişilik bir aileyi, tek bir kişinin bile geçinmesi mümkün değil.

Uygulanan ekonomi programları

ve emeklilik politikalarındaki genel gidişat, giderek daha fazla kişiyi en düşük aylık seviyesinden emekli yapma hedefini taşıyor. Gelinek noktada, geçmişte tek bir emeklinin aldığı maaş, bugün adeta iki veya üç kişiye bölünerek dağıtılıyor.

Son yıllarda iktidar cephesi tarafından "ev kadınlarına müjde" olarak sunulan emeklilik meselesi de bu dönüşüm stratejisinin bir parçası. Ortada henüz somut bir kanun teklifi olmasa da planlanan sistemin ana hatları belli: Mevcut isteğe bağlı sigorta uygulamasına, devletin primlerin üçte birini karşılayacağı bir ekleme yapılacak. Ancak bu düzenleme, aylık 6 bin 200 lira gibi yüksek bir prim tutarının yine kadının cebinden çıkması veya emeklilik hakkı kazanabilmek için 1 milyon 116 bin lira gibi devasa bir toplu ödeme yapılması zorunluluğunu değiştirmiyor.

Yoksul bir ailenin bu maliyetleri karşılayacak gücü yok. Zaten ekonomik olarak eşine bağımlı yaşayan ev kadını, bu ulaşılmaz prim yükleriyle yine bağımlı kılınmaya devam ediliyor. Ayrıca bu sistem, yoksul halktan devlet kurumlarına doğru muazzam bir para transferi anlamına geliyor.

Kadınlar, üzerlerine yıkılan bakım yükü nedeniyle iş hayatından kopuyor ve çoğu zaman kayıt dışı çalışmaya mecbur bırakılıyor. Bu koşullar altında zaten zor olan emeklilik, yeni düzenlemeyle daha da zorlaşıyor. Sonuç olarak; devletin kamusal bir hizmet olarak sunması gereken bakım yükünün kadının sırtına binmesinin bedeli, yine çoğunlukla bu paraları ödeyemeyecek olan kadınlara ödetiliyor.

Emekli kadınlar anlatıyor: Geçinemiyoruz

İzmir'den emekli kadınlar bir yandan kendi hikayelerini anlatırken bir yandan da Türkiye'nin dört bir yanındaki emeklilere ses oluyor. Emekli aylıklarına yapılan kuş kadar zammın karşısında

yükselen kiralalar, artan gıda fiyatları, bitmeyen bakım yükü ve çocuklarına ilişkin duydukları kaygılar, emekli kadınların hayatlarının nasıl bir mücadele alanına dönüştüğünü gösteriyor.

Emekliliğim evde geçti

Ben 72 yaşında yaşlı bir emekli kadını, 24 yıl oldu emekli olalı. Beş yıl torun baktım. Şekerbank'tan

emekliyim. Emekliliğim daha çok evde geçti. 20 yıldır hiç tatil yapmadım. Bu hayat şartlarında çok zor geçiniyorum. Evim kira 20 bin lira ödüyorum. Bir manava gitsen 100, 150'den aşağı bir şey yok. Açlıktan mı ölelim? Zaten et, tavuk almış başına gidiyor. Bunlara çözüm bulmak lazım. Gıdasızlıktan doktordan gelmiyoruz.

En ucuz nerede ise onu alıyoruz

20 yıl çalıştım. Evde terzilik yaptım, tekstilde makineci olarak çalıştım. 65 yaşındayım. Çocuklarım evlendi, yıllardır torun bakıyorum. Anneleri çalışmak zorunda, yoksa geçinemeyiz.

Biz zamanında bir ev alabildik, çocuklarımız alamaz. Aldığım emekli parası çok az, her şey çok pahalı. Pazarla gidiyorsun pahalı, marketler aynı. Pazar için akşamı bekliyorum, marketlerde de en ucuz neredeyse onu alıyorum. Yaşamsa yaşıyoruz ama kimse emeklinin halinde anlamıyor. Bu gidişat çok kötü, ne yaparsak artık yapalım. Emekliler artık her yerde aç ve sefil yaşıyor. Tatil yok bize, gezme yok; dışarı çıkamıyoruz. Her şey para...

Artık böyle gitmesin

50 yaşındayım, Serbest çalıştık, eşim de ben de BAĞKUR emeklisiniz. İki çocuğum var. Biri üniversite mezunu, kafede çalışıyor. Kızım da bu yıl başlayacak üniversiteye. Nasıl okuturuz diye kara kara düşünüyoruz. Eşim ve ben iş buldukça çalışıyoruz. Ev kiramız 28 bin lira. Çok zor

durumdayız, yaşamımızı bitirdiler. En çok da çocuklarımız için kaygı duyuyorum. Onlar ne olacak, nasıl geçinecek? Ev kiralari başını almış gitmiş. Hep borçla kredi kartıyla yaşıyoruz. İstiyorlar ki emekliler açlıktan, yoksulluktan ölsün. Çocukları destek olmasa emeklilerin çoğu aç, beslenememekten hep hasta. Hastanelere de gidemiyorsun. Gören yok. Pazar çok pahalı, marketler de öyle. Nerede kötü, markasız yiyecek bulursak alıyoruz yaşamak için. Ama böyle de gitmesin artık. Emekliler için ne yaparsaksa birlikte yapalım.

Emekliyim çalışıyorum

52 yaşındayım, emekliyim, aynı zamanda çalışıyorum. İki çocuğum var, kirada oturuyorum. Eşimle benim emekli

aylığımız ancak ev kirasına yetiyor. Artık gelirlerimiz olmazsa hiçbir şekilde geçinemeyiz. Çok sıradan, normal şeylerin artık lüks olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Sosyal etkinliklere gitmek istiyoruz ancak çok pahalı olduğu için ona bile gidemiyoruz. Mevcut iktidarın hiçbir şekilde bu sorunlara çözüm sunacağına inanmıyorum. En çok üzüldüğüm şey kendi ülkemde çocuklarımızın hiçbir geleceğinin olmaması.

Fotoğraf: Pexels

Patrona klima, işçiye cehennem sıcaklığı

Urfa'da bunaltıcı sıcaklar en çok tekstil işçilerini zorluyor. Özellikle ütü bölümünde çalışan kadın işçiler, yüksek ısı ve regl döneminin yarattığı zorluklarla baş etmeye çalışırken talepleri görmezden geliniyor.

Görsel: Canva Pro

Funda Bakış

Urfa

Çöl sıcaklıklarına yaklaşan Urfa sıcaklığı günlük yaşamı olumsuz etkiliyor. Dışarıda çalışmak zorunda olan tarım işçileri, inşaat işçileri ve fabrikada çalışan tekstil işçilerinin iş yükünün üstüne bir de sıcak yükü ekleniyor. Beden gücü ile prefabrik ve demir sacların altında çalışan tekstil işçileri hem havasız hem kapalı ortamlarda üretim yapmaya çalışırken yöneticiler ve patronlar klima altında, masa başında kazançlarını sayıyor.

Türkiye'nin en sıcak illerinden biri olan Urfa işçiler için tam bir zulüm yeri. Çalışmayan klimalar, arızalı olan vantilatörler... Havalandırmasız olan fabrikalarda bazı bölümlerde klimanın olmayışı, olan yerlerde ise yetersiz oluşu yüksek tansiyon ve kronik rahatsızlığı olan işçiler için tehlike saçıyor. Reviri olan fabrikalarda revir boşalmıyor, revir

olmayan yerlerde ise işçiler çareyi kendilerini ıslatmakta buluyor. Yöneticilere, patron yanlısı sendikalara ve patronlara dert yanan işçiler ise sürekli oyalanıyor. "Bugün yapacağız, yarın yapacağız, sipariş verdik gelecek" diyerek zaman geçiriliyor. O süreç içerisinde ise üretim hız kesmeden devam ediyor.

Sıcaklığın en çekilmez olduğu bölümlerden biri ise ütü paket bölümü. Yüksek ısıdaki buharlara maruz kalan ütücüler ve çevresindekiler bunu tarifi olmayan bir sıcaklık olarak nitelendiriyorlar. Regl dönemlerinde ise ayakta durmakta güçlük çeken kadın işçiler, "Ölümle yaşam arası gibi bir şey diyebiliriz" diyor. "Hem yüksek sıcaklıklar hem sancılı bir dönem geçiriyoruz. Lava-boya sık çıkma ihtiyacı duyuyoruz ama ustaların gözü üstümüzde olunca göze batıyoruz. Kendimizi çok rahatsız hissediyoruz. Vantilatörler ısındıkça sıcak hava üflüyor. Oturmadan gün boyu ayakta çalışarak geçiriyoruz" diyor.

Yaraya merhem, karanlığa ışık oluyoruz

Ekmek ve Gül ile tanışan kadınlar, coğrafyanın kıyısında akıp giden zamana teslim olmuyor. Bacılarının göğsüne saplanan paslı hançeri çıkarmak için zamanla savaşıyor Ekmek ve Gül'ün kadınları.

Günlerle yarışan her kadın, türlü zorlukları göğüsliyor. Çocuklarını bu tehlikeli sistemin kapısının ardında bırakarak yola çıkıyor; emeğin terine çarpan her deli rüzgara direniyor.

Ekmek ve Gül dergisi ise; karanlık kapıların ardında kalan sırların, açlığın nefessiz bıraktığı küçük bedenlerin, kadınların ve çocukların hakikatine ses veriyor.

Bacılar her geçen ay "Acaba?" diyerek

umudu büyütüyor, güneşe doğru yol alıyor. Her ay en az bir kadının hikayesi dergimizde yer alıyor. Bir kadın, çalışma koşullarının ağırlığı içinde fabrikanın kapısına yaklaşan servisi gördüğünde, geride bıraktığı çocukların yüreği açlıkla biraz daha üşüyor. Ama her tan yeri aydınlandığında açlık biraz daha geriliyor, karanlık biraz daha dağılıyor.

Kadınlar, haykıran çocukların sesini duyurabilmek için aldıkları derin yaralarla adaletle sesleniyor. Bazen Tanrı'ya sığınıp koşulların düzeleceğine inanıyorlar. O yaralı ve kederli kadınların yüzlerinde çizgiler çoğalıyor, gözlerindeki ışık kederden sönüyor.

Ama Ekmek ve Gül'ün kadınları susmuyor. Birbirlerinin sesine ses, yarasına merhem, karanlığına ışık oluyor. Çünkü her yeni sayıyla birlikte ekmeğe de güle de sahip olmanın mümkün olduğu bir hayatın umudunu büyütüyorlar.

Görsel: Canva Pro

Emek ucuz, ekmek pahalı

Merhabalar, ben TKİS fabrikasında çalışıyorum. Bugün, size sendikalaşma sürecimizi anlatmak istiyorum. Bizler iki yılı aşkın bir süredir sendikalı olma mücadelesi vermekteyiz. Malum ekonomik kriz herkes gibi bizleri de çok etkiledi. Geçim her geçen gün daha çok zorlaşmaya başladı. Bundan iki yıl önce ben ve arkadaşlarım ekonomik krizden dolayı zam talep ettik. Bunun üzerine "işveren" bizlere kendisinin belediye olmadığını ve hiçbir şekilde zam yapmayacağını bildirdi. Bunun üzerine anayasal hakkımız olan sendikaya başvurduk.

Tabii işveren bunu kabullenmediği için on arkadaşımızı işten attı. Bununla birlikte fabrikada çalışmaya devam eden ve sendikaya üye olan arkadaşlara da mobbing uygulanmaya başlandı. Şimdi

ise yetkili bir sendikamız var ama işveren ısrarla süreci uzatma peşinde. Şu anda masaya oturuyorlar. Fakat işi ucuza kapatmak istiyorlar. Bizler mücadelemizin sonuna kadar kafamız dik bir şekilde savaşıyoruz.

İsteklerimiz net bir şekilde bellidir. Sizlere anlatıp, sesimizi herkes duysun istiyoruz. Bizler dilenci değiliz, emeğimizin karşılığını istiyoruz. Üreten biz, çalışan biz. O zaman soruyorum sizlere: Bizim emeğimizin karşılığı nerede?

Anayasal hakkımız olan sendikal örgütlenmeye neden işveren veya işveren vekilleri engel olmaya çalışır? Neden mobbing yaparak bizleri vazgeçirmeye çalışıyorlar?

İki yıldır bir gün bile bu mobbinge boyun eğmedik. Eğmeyi de düşünmüyoruz. Atılan işçiler geri gelecek ve herkes hakkını, emeğini alacak. Aslında anlatılacak çok şey var... Ama sayfalar yetersiz ne yazık ki. Eminim ki bu yazdıklarımı emeğinin peşinde koşan, yapılan haksızlıklara boyun eğmeyen bir sürü insan okuyacaktır. Sevgi ve saygılarımla.

Fotoğraf: Ekmek ve Gül

İsimsizler

Sıla Altun

Pınar öğretmenin cebelleştiği tüm sorunları ve çocuklara dair duyduğu umudu okurken, bu çaba sadece öğretmenlerin tekil tutumlarıyla sınırlı kalmamalı diye düşünüyorsunuz ve 'Acaba başka türlü mü mümkün mü' diye soruyorsunuz kendinize.

Nebat Bukrek, ikinci romanı *İsimsizler*'de çocukların bireysel ihtiyaçlarını görmeyen eğitim anlayışını, çocuklara yönelen şiddeti ve cinsiyet eşitsizliğini bir öğretmenin yaşamı üzerinden anlatıyor. Disleksi nedeniyle çocukluğunda şiddet gören Pınar öğretmenin hikayesi, yalnızca travmanın bir kişinin gelişimi, geleceği üzerindeki etkilerini değil, çocukların farklılıklarını yok sayan eğitim sisteminin eleştirisini de içeriyor.

'Öğretmenimi öldürdüm'

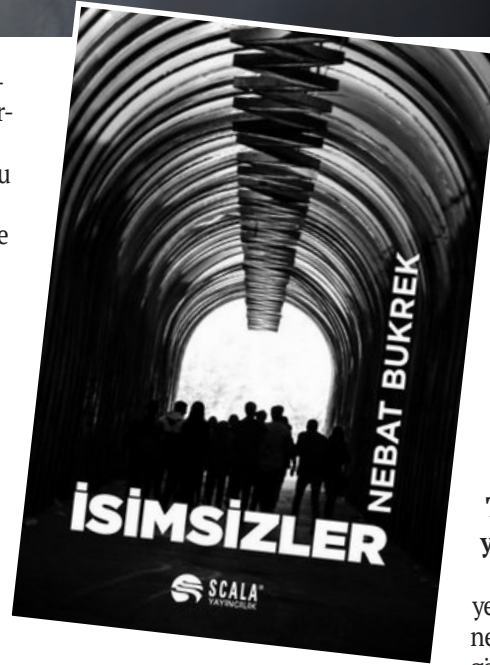
Roman, 1967 yılında yedi yaşındaki Pınar'ın bir kış gecesinde yaşadıklarıyla açılıyor. Disleksi nedeniyle sesli okumakta zorlanan Pınar, bunu anlamaya çalışmak yerine onu cezalandıran bir öğretmen ile karşı karşıya kalıyor. "İsimsiz" öğretmenin Pınar'ın diline batırıldığı iğne onun için

yalnızca fiziksel bir yara bırakmıyor. Pınar'ın içinde, derinlerde bir yerde anlaşılmamanın, örselenmenin ve bir kız çocuğu olarak değersiz görülmenin izlerini de bırakıyor. Pınar'ın ise bu şiddete ve yarattığı duygulara karşı bulduğu çözüm, çocuk aklı ile yarattığı kendine has dünyasında öğretmenini öldürmek oluyor.

Çocuklukta açılan bu yara, Pınar'ın ileride nasıl bir yetişkine dönüşeceğini, nasıl bir öğretmen olacağını belirleyen en önemli deneyim. Pınar öğretmen, yıllar sonra tahtanın önünde dikilerek çocuklara bakarken onların eksikliklerini değil; ihtiyaçlarını görmeye çalışan ve sınırlı kaynakla bu ihtiyaçları karşılamaya çalışan biri olarak karşımıza çıkıyor.

Öğretmenlik yılları

2004 yılında birinci sınıfları devralan Pınar öğretmenin sınıfında birbirinden farklı yaşam deneyimlerine sahip çocuklar var. Hiperaktivitesi nedeniyle sınıfta durmakta zorlanan Umut, fiziksel ve zihinsel engellerle yaşayan ve senelerdir birinci sınıfı tekrarlamak zorunda kalan Kasım, babasını iş cinayetinde kaybettikten sonra ailenin yükünü omuzlamak zorunda kalan Hasan... Bukrek, Pınar öğretmenin bu çocuklarla yaşadıklarını anlatırken çocukları "problemlili" ya da "başarısız" olarak değil, çeşitli ihtiyaçları olan çocuklar olarak anlatıyor. Bu anlatı oldukça önemli. Çünkü roman, çocukların eğitim hayatında ya da toplumsal yaşamda karşılaştıkları zorlukları ne onların bireysel eksiklikleri ne de ailelerinin hataların sonucu gibi anlatıyor. Onların hayatını zorlaştıranın, çocukların doğal olarak sahip olduğu çeşitli ihtiyaçlara cevap üretemeyen eğitim sistemi olduğunu gösteri-

Bugün de özel gereksinimli çocukların bakımından eğitimine kadar uzanan sorumlulukların büyük bölümü kadınların omuzlarında. Veli toplantısında diğer veliler Umut hakkında olumsuz konuşurken ya da Pınar öğretmenin konuşurken yaşadığı kaygı, binlerce kadının her gün yaşadığı ortak deneyimin bir parçası olarak çıkıyor karşımıza.

Tekil fedakarlıklar yeterli mi?

Roman, bir öğretmenin iyi niyetinin çocukların hayatlarında neleri değiştirebileceğini açıkça gösterirken bunun tek başına yeterli olamayacağını gerçeğini de atlamıyor. Pınar öğretmenin cebelleştiği tüm sorunları ve çocuklara dair duyduğu umudu okurken, bu çaba sadece öğretmenlerin tekil tutumlarıyla sınırlı kalmamalı diye düşünüyorsunuz ve "Acaba başka türlü mü mümkün mü" diye soruyorsunuz kendinize.

Bugün öğretmenlerin düşük ücretlere, idari baskılara ve bilmisellikten ve çocukların ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak eğitim politikalarına mahkum edildiği; çocukların yoksullukla, eğitim sistemi içindeyken dahi eğitimden mahrum kaldıkları; kadınların ise hayatta kalmak ve hayatta tutmak için mücadele ederken çocuklarının tüm sorumluluklarının üzerlerine bindirildiği bir dönemde *İsimsizler*, çocukların ihtiyaçlarını merkeze alan eğitimin neden herkes için bir hak meselesi olduğunu yeniden vurguluyor. Nebat Bukrek roman boyunca süren yalın ve anlaşılır anlatımıyla birlikte, bir yandan da öğretmenlerin, ailelerin ve çocukların ancak birbirlerine yaslanarak ayakta kalabileceğini gösteriyor.

yor. Pınar'ın öğrencileriyle tek ilgilenmesi, dinlenme saatlerinden vazgeçmesi ya da onlarla özel zaman geçirmesi çocukların ihtiyaçlarına özel bir biçimde yaklaşmanın olumlu bir örneği olarak sunuluyor. Ancak roman, Pınar'ın fedakarlığını normalleştirmiyor; aksine öğretmenleri buna mecbur bırakan sistemi görünür kılıyor. Bu sistem ve sistemin çocuklara nasıl yaklaştığı, kitapta isimsiz bir müfettiş karakteriyle de somutlaşıyor.

Sistemin sorunu kadınların üzerinde yük

İsimsizler yalnızca çocukları ve öğretmenleri anlatmıyor; özel gereksinimli çocukların ailelerini, özellikle de anneleri görünür kılıyor. Umut'un annesi, oğlunu farklı okullara götürmek zorunda kalan, öğretmenlerin ve diğer velilerin ön yargılarıyla mücadele eden bir kadın. Çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamayan bir eğitim sisteminin yükünü tek başına sırtlıyor. Bu yükü sırtlanırken Pınar öğretmenle kurdukları dayanışma ise onun sırtındaki yükü biraz da olsa taşıyabilir kılıyor.

Karanlığa karşı: Sene 1936

Havva Meşe

Sene 1936 mini dizisi ilk bakışta Fransa'daki Halk Cephesi hükümetinin kuruluşunu ve dönemin siyasal atmosferini anlatıyor gibi görünse de aslında Avrupa'nın bir yol ayrımına sürüklendiği tarihsel bir dönemi gözler önüne seriyor. Dizinin anlattığı hikaye yalnızca Fransa'nın değil, Almanya'da yükselen Nazizmin, İtalya'da kökleşen faşizmin ve İspanya'da yaklaşan iç savaşın gölgesinde şekillenen bütün bir kıtanın hikayesi.

1930'lu yıllar kapitalizmin büyük kriz yıllarıdır. Milyonlarca işçi işsiz kalmış, yoksulluk derinleşmiş, emekçilerin yaşam koşulları ağırlaşmıştır. Kapitalist sistem kendi krizinin faturasını emekçilere ödetmeye çalışırken, Avrupa'nın birçok ülkesinde işçi hareketleri güç kazanmış, buna karşılık sermaye sınıfları Sovyetler Birliği'nin dünyadaki etkisi komünizm tehlikesine karşı faşist hareketleri destekleyerek kendi iktidarlarını korumanın yollarını aramıştır.

Almanya'da Hitler'in iktidara gelişi, yalnızca Alman halkının değil; bütün Avrupa emekçilerinin kaderini etkileyen bir gelişme olmuştur. Naziler ilk olarak sendikalara, sosyalistlere ve komünistlere saldırmış, işçi sınıfının örgütlü gücünü dağıtmaya çalışmıştır. Fransa'daki işçiler ve ilerici kesimler, Almanya'da yaşananların kendi ülkelerinde de tekrarlanabileceğini görmüşlerdir. Bu nedenle Halk Cephesi deneyimi yalnızca bir seçim ittifakı değil, aynı zamanda faşizme karşı bir savunma hattı olarak ortaya çıkmıştır.

Bu dizi yalnızca geçmişin bir kesitini değil, yükselen faşizme, derinleşen ekonomik krize ve toplumsal eşitsizliklere karşı işçilerin ve kadınların omuz omuza ördüğü tarihsel direnişi anlatıyor.

Sokaklarda örgütlenen mücadele

Dizide görülen grevler ve fabrika işgalleri bu açıdan son derece önemlidir. Çünkü kazanımlar sadece parlamentoda değil, iş yerlerinde ve sokaklarda örgütlenen mücadeleyle elde edilmiştir. Ücretli izin hakkı, çalışma koşullarındaki iyileştirmeler ve sendikal haklar, işçi sınıfının kolektif gücünün sonucudur. Dizinin en güçlü yanlarından biri de tarihi birkaç liderin hikayesine indirgememesi, sıradan emekçilerin mücadelelerini görünür kılmasıdır.

Ancak diziyi kadınlar açısından okumak da gerekir. Çünkü ekonomik krizler ve siyasal gericilik en ağır sonuçlarını çoğu zaman kadınların hayatında gösterir. 1930'lu yıllarda kadınlar hem düşük ücretli işlerde çalışıyor hem de ev içi emeğin yükünü taşıyordu. Faşist ideolojiler ise kadınları kamusal yaşamdan çekerek onları yalnızca "anne" ve "eş" rolüne hapsedmeye çalışıyordu.

Faşizme karşı direnişin öznesi olan kadınlar

Bu zamana kadar kadını savaşta yal-

nızca geri hizmetlerde görmeye alışkın olan Nazi subayları, faşist Almanya'nın II. Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği'ne saldırmasının ardından cephede kadın savaşçılarla karşılaşınca büyük şaşkınlık yaşamıştır. Resmi kayıtlara göre II. Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliği'nde yaklaşık 800 bin kadın, ordu saflarında görev yapmış; pilotluk, keskin nişancılık ve partizanlık gibi kritik cephe görevlerinde doğrudan yer almıştır. Faşizmin büyük bir yenilgi almasında kadınların rolü büyüktür.

Nazizm Almanya'da kadınların toplumsal ve siyasal hayata katılımını sınırlandırırken, Mussolini İtalya'sında da benzer politikalar uyguluyordu. Kadınların çalışma yaşamındaki varlığı güvencesizleştiriliyor, doğurganlık devlet politikası haline getiriliyordu. Bu nedenle faşizme karşı mücadele aynı zamanda kadınların özgürlüğünü savunma mücadelesiydi. İspanya İç Savaşı'nın arifesinde kadınların cephede, fabrikalarda ve mahalle komitelerinde üstlendiği roller de dönemin ruhunu anlamak açısından önemlidir. Avrupa'nın dört bir yanında

kadınlar yalnızca savaşın mağduru değil, aynı zamanda direnişin öznesi olmuşlardır. Dizinin arka planında hissedilen bu tarihsel gerçeklik, kadınların toplumsal mücadelelerdeki yerini yeniden düşünmeyi gerektiriyor.

1930'lardan bugüne seslenen dersler

Bugün diziyi izlerken ister istemez günümüzle paralellikler kuruyoruz. Dünyanın birçok yerinde aşırı sağ, muhafazakar, tek adam diktatörlüklerinin yükselişi, göçmen karşıtlığı, kadın düşmanı politikalar ve emek haklarına yönelik saldırılar, 1930'lu yılların bazı karanlık eğilimlerini hatırlatıyor. Elbette tarih birebir tekrar etmiyor; ancak kapitalizmin kriz dönemlerinde milliyetçiliğin, ırkçılığın ve kadın düşmanlığının yeniden güç kazanması tesadüf değil.

Bu nedenle 1936'nın anlattığı hikaye yalnızca bir oteli, bir cinayeti, bir mekanı ve geçmişi anlatmıyor. Dizideki işçiler daha iyi çalışma koşulları için mücadele ederken, kadınlar eşit ve özgür bir yaşam talep ederken, faşizme karşı birleşik bir direniş örülürken aslında bugüne de sesleniyorlar. Çünkü ekmek talebi ile özgürlük talebi birbirinden ayrı değil. Kadınların kurtuluşu da emekçilerin kurtuluşu da eşitsizlik üreten toplumsal düzenle verilen mücadeleden bağımsız düşünülemez.

1936 mini dizisi tam da bu nedenle yalnızca bir dönem anlatısı değil; emek mücadelesi, dayanışma ve faşizme karşı ortak mücadele üzerine güçlü bir hatırlatma. Bugün hâlâ dünyanın birçok yerinde kadınlar, işçiler ve gençler daha eşit bir yaşam için mücadele ederken, 1936'nın deneyimi geçmişten bugüne uzanan önemli dersler sunmaya devam ediyor: Haklar verilmez, mücadeleyle kazanılır; faşizme karşı en güçlü yanıt ise örgütlü bir mücadeledir.

